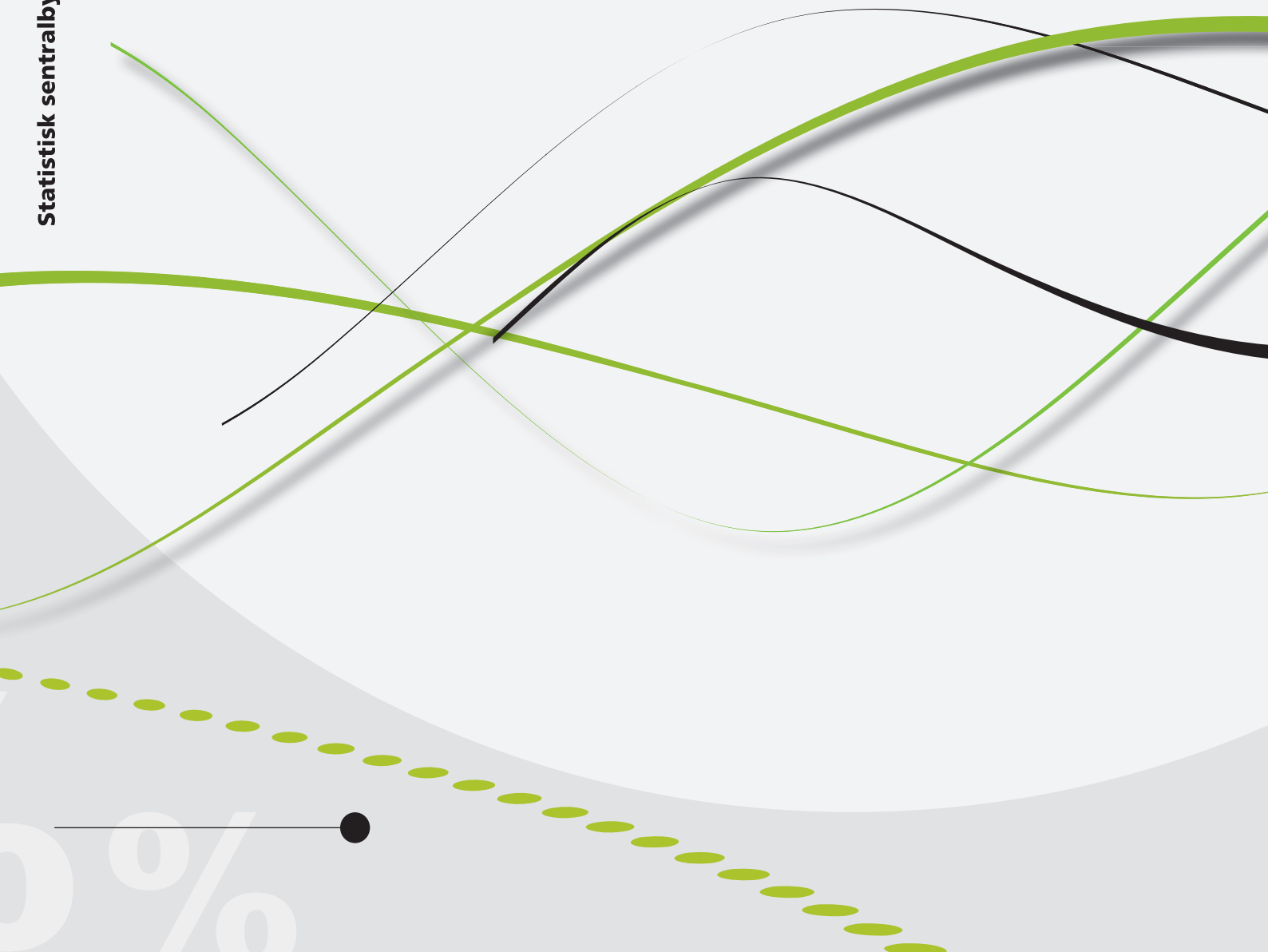

Anders Barstad

Livskvalitet blant innvandrere

En analyse basert på Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016

Anders Barstad

Livskvalitet blant innvandrere

En analyse basert på Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 17. september 2018

ISBN 978-82-537-9802-8 (trykt)
ISBN 978-82-537-9803-5 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Dette prosjektet er andre del av et prosjekt som fikk støtte som del av rammeavtalen om innvandrerrelatert statistikk, som da ble finansiert av Justisdepartementet, i 2016. Den første delen bestod av en litteraturstudie av hva nyere internasjonal og nasjonal forskning kan fortelle om innvandreres livskvalitet (Barstad, 2017b), i den andre delen er det gjort en empirisk analyse av data fra Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn i 2016.

Statistisk sentralbyrå, august 2018

Brita Bye

Sammendrag

Hovedformålet med denne analysen er å studere variasjoner i subjektiv livskvalitet blant innvandrere til Norge fra i alt 12 land, basert på Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016. Innvandrere er definert som personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som har bodd i Norge i minst to år. I hovedsak er subjektiv livskvalitet målt gjennom svarene på et spørsmål om tilfredsheten med livet på en skala fra 0 til 10, der 0 er svært misfornøyd og 10 er svært fornøyd. Resultatene sammenlignes også med tilfredsheten i befolkningen som helhet, basert på data fra Levekårsundersøkelsen om helse 2015.

I gjennomsnitt er det små forskjeller i subjektiv livskvalitet mellom innvandrerne og befolkningen som helhet. Like mange i de to gruppene er svært fornøyd. Misnøyen (definert som 5 eller lavere på skalaen fra 0 til 10) er likevel noe større blant innvandrerne. Mens høyere utdanning er forbundet med større tilfredshet i befolkningen som helhet, er ikke det tilfelle blant innvandrerne. Det er liten eller ingen sammenheng mellom innvandringsgrunn og tilfredsheten med livet. Tilfredsheten stiger imidlertid med økende botid.

Forskjellene mellom innvandrerne fra de enkelte landene er langt større enn forskjellen mellom innvandrerne og befolkningen under ett. Innvandrere fra fire land skiller seg ut med særlig lav tilfredshet: Iran, Irak, Tyrkia og Polen. I den motsatte enden av fordelingen finner vi de som har somalisk bakgrunn. Forskjellene er betydelige. Andelen misfornøyde blant innvandrere fra Iran og Irak er nesten tre ganger så høy som blant somalierne.

Tilfredsheten blant innvandrerne henger sammen med en rekke sider ved levekårene, uavhengig av hverandre. I en multivariat analyse finner vi særlig sterke utslag av a) å ha en partner som ikke bor i Norge, b) opplevd diskriminering i minst to situasjoner de siste 12 måneder, c) nedsatt funksjonsevne, og d) en vanskelig økonomi. Blant de mer rendyrkede subjektive faktorene er det særlig sterke utslag av ensomhet og psykiske plager. Hovedresultatene er robuste for en alternativ måte å analysere dataene på.

Det er ikke mulig å trekke noen konklusjoner om årsak og virkning på grunnlag av analysene i denne rapporten, men det ser ut til at det er en rekke faktorer som kan bidra til å forklare forskjeller i livskvalitet mellom innvandrergrupper i Norge. Flere av disse faktorene er sannsynligvis også en del av forklaringen på hvorfor innvandrerne som helhet er noe mer misfornøyde med livet enn befolkningen som helhet. Likevel, på tross av utbredt diskriminering, slik de selv opplever det, og dårligere levekår på en rekke områder, har innvandrere påfallende høy tilfredshet med livet. Tilfredsheten ser ut til å være langt høyere enn det en skulle forvente, gitt deres relativt dårlige levekår. Det mest påfallende eksemplet er innvandrerne fra Somalia. Det er uklart hvordan dette paradokset kan forklares. Noe av forklaringen kan ligge i sammenligningen av situasjonen i Norge med hvordan forholdene er i opprinnelseslandet. En annen faktor er religiøsitet. I undersøkelsen er det spurt om hvor viktig religion er i livet til den enkelte. Innvandrerne er langt mer religiøse enn nordmenn flest, og analysen tyder på at den sterke religiøsiteten bidrar til en heving av tilfredshetsnivået.

Abstract

The main purpose of this report is to study subjective quality of life among immigrants in Norway, based on the Survey on living conditions among persons with an immigrant background 2016. Subjective quality of life is mainly measured through a question on satisfaction with life on a scale from 0 to 10, where 0 is very dissatisfied and 10 is very satisfied. Some comparisons with the satisfaction levels of the whole Norwegian population are also done, based on data from the Health interview survey 2015.

On average there are small differences between the satisfaction levels of the immigrants and the whole population. Equal amounts are highly satisfied with life. However, immigrants are somewhat more dissatisfied (defined as 5 or lower on the scale ranging from 0 to 10). While having a higher level of education is correlated with being more satisfied with life in the population as a whole, this is not the case for immigrants. There is little or no correlation between reasons for immigration (work, being a refugee etc.) and life satisfaction. However, satisfaction rises with increasing residence time in Norway.

The differences between immigrants from various countries are far bigger than the difference between immigrants as a group and the population at large. Immigrants from four countries have particularly low levels of satisfaction: Iran, Iraq, Turkey and Poland. The most satisfied immigrants come from Somalia. The difference is considerable. Compared to immigrants from Somalia, the percentage dissatisfied with life is close to three times as high among immigrants from Iran and Iraq.

The level of satisfaction among immigrants is correlated with several living condition aspects. The results from a multivariate regression analysis, indicate particularly strong effects of a) having a partner that does not live in Norway, b) the experience of discrimination in at least two different situations during the last 12 months, c) reduced functional ability, and d) a difficult economic situation (having trouble making ends meet). Among purely subjective factors the estimates for loneliness and mental health stand out. Tests indicate that the main results are robust to alternative ways of analyzing the data.

Although no conclusions of a causal nature can be drawn from the analyses in this report, there are several factors that seem to contribute to explaining differences in quality of life between immigrants to Norway. At least some of these factors are probably also playing a part explaining why the immigrants interviewed in the survey are somewhat more dissatisfied with life than the whole population. Still, in spite of widespread (perceived) discrimination, and worse living conditions in a number of areas, immigrants have a surprisingly high level of satisfaction. Their satisfaction with life is higher than expected, given what we know about the life of immigrants in Norway. The extremely satisfied immigrants from Somalia is a noteworthy example. It is not clear how this paradox might be explained. One possible explanation has to do with the mechanism of social comparisons. Immigrants might compare their life situation in Norway with how things are in their country of origin. Religiosity could also contribute. There is a question in the survey about the importance of religion in life. Immigrants are far more religious than the average Norwegian, and our results suggest that religiosity contributes to a higher level of satisfaction.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
2. Tidligere statistikk og forskning	8
3. Teori	11
3.1. Behov og ressurser	11
3.2. Akkulturasjon og forholdet til opprinnelseslandet	11
3.3. Sosiale sammenligninger	12
4. Datagrunnlag og metode	13
5. Resultater	15
5.1. Hvor fornøyde er innvandrerne?	15
5.2. Sammenligning med hele befolkningen: Er innvandrerne mindre tilfredse?	16
5.3. Hvem er misfornøyd, og hvem er fornøyd?	18
6. Multivariat analyse	29
6.1. Definisjon av variable	29
6.2. Analytisk strategi	31
6.3. Resultater	32
6.4. Test av robusthet	35
7. Diskusjon	38
7.1. Oppsummering av hovedfunn	38
7.2. Diskusjon i lys av tidligere forskning	38
7.3. Begrensninger	41
Referanser	43
Vedlegg A: Tabeller	48
Tabellregister	50

1. Innledning

Befolkningens subjektive livskvalitet har blitt et stadig viktigere tema, også i politisk sammenheng. Kommunehelseloven av 2012 gir kommunene ansvar for å fremme både helse og subjektiv livskvalitet («trivsel») blant innbyggerne. I Folkehelsemeldingen er det en uttalt målsetting å gi befolkningen flere leveår med god helse og trivsel (Helsedepartementet, 2015). Videre er livskvalitet blitt en del av det psykiske helsefeltet. I Regjeringens strategi for god psykisk helse heter det at: «God psykisk helse betoner trivsel og opplevelse av god livskvalitet...» (s. 9), og at regjeringen vil sikre at «..livskvalitet blir innarbeidet som mål på samfunnsutviklingen både nasjonalt, regionalt og lokalt» (Departementene, 2017, s. 16). Livskvalitet handler ifølge strategien om «..å oppleve å ha det godt og fungere godt – som å oppleve glede, vitalitet og tilfredshet, trygghet og tilhørighet, interesse, mestring, mening, engasjement og autonomi» (Departementene, 2017, s. 9).

Det har vært en sterk økning i interessen og aktiviteten rundt forskning på dette temaet de siste årene. Det skyldes blant annet en serie forskningsfunn som tyder på at subjektive opplevelser og vurderinger har objektive konsekvenser, ikke minst for helsetilstanden. For eksempel predikerer lav tilfredshet med livet risiko for selvmordstanker, og er også forbundet med høyere dødelighet i panelstudier, se blant annet Diener, Inglehart og Tay (2013). En rekke andre undersøkelser tyder på negative konsekvenser av liten tilfredshet på forskjellige livsområder, se for eksempel Luhmann, Lucas, Eid og Diener (2013).

I denne rapporten skal vi se nærmere på den subjektive livskvaliteten, med hovedvekt på tilfredshet, blant en gruppe innbyggere som har fått stadig større oppmerksomhet i det offentlige ordskiftet. I løpet av ti-årsperioden 2006 til 2016 ble antallet innvandrere i Norge mer enn fordoblet, fra 320 000 til 700 000 (Østby, 2016). 40 prosent av innvandrerne i 2016 var fra Afrika eller Asia.

Formålet med denne rapporten er å se den siste undersøkelsen om levekår blant innvandrere i Norge (LKI 2016) i lys av den nyere internasjonale forskningslitteraturen, og undersøke i hvilken grad innvandrere faktisk har lavere livskvalitet enn befolkningen som helhet. Innvandrere er definert som personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som har bodd i Norge i minst to år. Dernest er formålet å undersøke hva som kan ligge bak eventuelle forskjeller, og hva som forklarer variasjonene i livskvalitet blant innvandrerne. Hvilke landgrupper/kategorier av innvandrere kommer dårligst ut? Å få mer kunnskap om dette er viktig som grunnlag for utforming av politiske tiltak.

2. Tidligere statistikk og forskning

Langt de fleste undersøkelser finner at innvandrere er noe mindre tilfredse med livet, og at de i tillegg er mer utsatt for negative følelsesmessige erfaringer, enn majoritetsbefolkningen¹ (Barstad, 2017b).

At innvandrerne i gjennomsnitt ikke oppnår samme livskvalitet som majoritetsbefolkningen, er konklusjonen i det som foreligger av internasjonale oversiktsartikler på feltet (M. Hendriks, 2015; Iom, 2013; Simpson, 2013). Forskjellene varierer imidlertid fra land til land, og er ofte små. M. Hendriks (2015) gir den mest omfattende oversikten over funnene i litteraturen. 30 av 51 sammenligninger som er gjort i de ulike forskningsarbeidene viser at innvandrere har lavere subjektiv livskvalitet enn innenlands fødte (natives). 17 viste ingen forskjell, mens bare fire viste at innvandrerguppen hadde høyere livskvalitet.

En nylig OECD-studie viser også at innvandrerne til OECD-landene er noe mindre tilfredse med livet enn majoritetsbefolkningen. Forskjellene er imidlertid større i noen land enn i andre. Land med særlig store, og signifikante, forskjeller er Estland, Østerrike, Polen, Island, Danmark og Slovenia (OECD, 2017). En annen internasjonal undersøkelse basert på Gallup World Poll gjør lignende funn. I mange av de rikeste vestlige landene, som Tyskland, Frankrike, USA og Kanada, er de innenlands fødte noe mer tilfredse enn utenlandsfødte. Forskjellen for Norges del var imidlertid innenfor den statistiske feilmarginen (Helliwell, Huang, Wang & Shiple, 2018).

OECD-studien viser også at utenlandsfødte oftere er deprimerte og nedfor enn den øvrige befolkningen. I dette tilfellet er Norge blant landene der forskjellen er størst (OECD, 2017). I internasjonal forskning er ikke funnene helt entydige, men de fleste oversiktsartiklene på feltet konkluderer med at førstegenerasjons innvandrere har dårligere psykisk helse enn majoritetsbefolkningen (Close et al., 2016).

Norske studier har bekreftet de internasjonale funnene. Basert på henholdsvis Levekårsundersøkelsen 2008 (Barstad, 2011) og Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013 (Barstad, 2016), er det vist at fødeland utenfor Norge er forbundet med lavere tilfredshet. I den siste undersøkelsen var det imidlertid bare personer med fødeland i Asia, Afrika, Latin-Amerika etc. som var mindre tilfredse med livet enn norskfødte, når det ble kontrollert for ulikheter i kjønn, alder, bostedsstrøk og utdanningsnivå. Utslaget var -0.33 poeng på skalaen for tilfredshet med livet, som varierte fra 0 til 10. Når forskjellige levekårsproblemer ble tatt inn i forklaringsmodellen, inkludert psykiske problemer, snudde fortegnet på estimatet for fødeland, fra svakt negativt til svakt positivt. Det tyder på at det er kjennetegn ved gruppen innvandrere som bidrar til høyere tilfredshet enn tallet på velferdsproblemer, både av økonomisk og ikke-økonomisk art, skulle tilsi (Barstad, 2016).

Flertallet av undersøkelser om psykisk helse i Norge finner at innvandrere er en utsatt gruppe (Abebe, Lien & Hjelde, 2014; Blom, 2017a). Det er særlig innvandrere fra lavinntektsland som har dårligere psykisk helse enn majoritetsbefolkningen.

En mye brukt kilde til internasjonale sammenligninger av tilfredshetsnivået blant innvandrere og den øvrige befolkningen, er *European Social Survey* (ESS). Et eksempel er Safi (2010), som finner forskjeller i tilfredshet med livet etter landbakgrunn. Det er innvandrere med bakgrunn fra Afrika og Asia som er minst

¹ Majoritetsbefolkningen er en mye brukt betegnelse i forskningslitteraturen for den delen av befolkningen som ikke har innvandret, altså den øvrige befolkningen. Det er vanligst å definere majoritetsbefolkningen som personer som er født i landet (innenlands fødte eller «innfødte»), mens innvandrerne er født utenfor landet. Innholdet i disse begrepene varierer imidlertid en del mellom ulike forskningsarbeider.

tilfredse. Selv etter mer enn 20 års oppholdstid er tilfredsheten noe lavere enn for den øvrige befolkningen. At det er liten eller ingen forbedring av subjektiv livskvalitet med økende botid er også konklusjonen i den nylige studien basert på Gallup World Poll (Martijn Hendriks, Burger, Ray & Esipova, 2018). Se også litteraturoversikten til Bak-Klimek, Karatzias, Elliott og Maclean (2015), for en tilsvarende konklusjon.

Enkelte internasjonale undersøkelser finner, som Barstad (2016), at ved kontroll for andre egenskaper som påvirker den opplevde livskvaliteten, har innvandrere høyere livskvalitet enn den øvrige befolkningen. Det gjelder en undersøkelse fra spansk Baskerland (Bobowik, Basabe & Paez, 2015), og fra Tyskland (Obucina, 2013).

Ett av funnene i litteraturen er at utdanning ser ut til å ha forskjellig betydning for innvandrere sammenlignet med befolkningen for øvrig. Både en studie fra Nederland (De Vroome & Hooghe, 2014) og fra Tyskland (Obucina, 2013) viser at mens høyere utdanning er forbundet med større tilfredshet blant de innfødte, er det ingen sammenheng mellom utdanning og tilfredshet blant innvandrere.

En litteraturoversikt over forskningen på årsaker til livskvalitet blant økonomiske innvandrere (Bak-Klimek et al., 2015), fant ingen sammenheng mellom livskvalitet og botid, eller med språkbeherskelse. 3 av 11 studier kom fram til at høyere inntekt var forbundet med høyere livskvalitet. Det ble funnet en sterkere sammenheng med optimisme og andre personlighetsfaktorer, og med sosial støtte. I alt betydde disposisjons-/personlighetsfaktorer og sosial støtte mest.

Det er imidlertid gjort andre undersøkelser som tyder på at språkbeherskelse blant innvandrere har betydning for livskvaliteten, se blant annet Angelini, Casi og Corazzini (2015) og Van Praag, Romanov og Carbonell (2010).

Et fåtall undersøkelser har sett nærmere på hvilke trekk ved samfunn på makronivå som korrelerer med innvandreres livskvalitet. Innvandrere ser ut til å ha det best i land som har en solid økonomisk situasjon, kvalitativt gode styringsorganer og positive holdninger til innvandrere. De makroøkonomiske betingelsene ser ut til å bety særlig mye for innvandrere fra ikke-vestlige land, men ikke-økonomiske indikatorer, slik som positive holdninger til innvandrere, har også stor betydning for denne gruppa (M. Hendriks & Bartram, 2016). Både de innfødtes og innvandrernes tilfredshet er høyere i land med en mer aksepterende og positiv holdning til innvandrere (Helliwell et al., 2018). Norge er for øvrig blant landene i verden med høyest aksept av innvandrere. Bare tre land i Europa hadde høyere skår på en indeks for innvandervennlige holdninger: Island, Sverige og Irland (Esipova, Ray, Fleming & Pugliese, 2018).

Svært få undersøkelser har tatt for seg konsekvensene av innvandringen for majoritetsbefolkningens livskvalitet. En litteraturoversikt konkluderer med en svakt positiv korrelasjon mellom innvandring og livskvalitet, i hvert fall på kort sikt (Barstad, 2017b). En nylig studie basert på Gallup World Poll fant imidlertid ingen sammenheng mellom andelen innvandrere og tilfredsheten på nasjonsnivå. Det var heller ingen signifikant sammenheng mellom endringer av andelen innvandrere over tid og endringer i tilfredshet (Helliwell et al., 2018). For Tyskland er det rapportert om positive effekter av etnisk mangfold på den subjektive livskvaliteten blant innenlandsfødte (Akay, Constant, Giuliatti & Guzi, 2017).

Andre studier tyder på at effektene kan være negative for noen grupper i befolkningen. I en nylig amerikansk studie er det vist at en økning av andelen innvandrere i et lokalt distrikt er forbundet med en svakt redusert tilfredshet blant de hvite innbyggerne (Kuroki, 2018). En undersøkelse av den massive

arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa til England og Wales etter 2004, tyder på sammensatte konsekvenser: Redusert tilfredshet blant eldre, arbeidsledige og lavinntektsgrupper, og økt tilfredshet blant yngre, sysselsatte og de som har høyere utdanning og inntekt (Ivlevs & Veliziotis, 2018).

Hvilket bidrag vil så denne rapporten gi til faglitteraturen på feltet? I litteraturen om innvandreres livskvalitet er det uvanlig å støte på undersøkelser der innvandrerne blir intervjuet på sitt eget morsmål, som i undersøkelsen vi baserer oss på her, LKI 2016. Det kan ha betydning for konklusjonene som trekkes. Utvalget av innvandrere i mange undersøkelser har antakelig en skjevhet i retning av å fange opp de mest integrerte innvandrerne (Barstad, 2017b). Slike skjevheter preger etter alt å dømme de generelle levekårsundersøkelsene som gjennomføres i Norge, og flere av de vanligste kildene til kunnskap om forskjeller i livskvalitet mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen, som ESS. En mulig konsekvens er at livskvaliteten blant innvandrerne blir overvurdert. Både de generelle levekårsundersøkelsene og ESS har dessuten små utvalg av innvandrere, som bidrar til usikkerhet i konklusjonene.

Et annet bidrag er at LKI 2016 gir mulighet for å trekke inn et bredt utvalg av levekårsfaktorer som mulige kilder til forklaring av forskjeller i livskvalitet. Det omfatter blant annet bakgrunnen for innvandringen til Norge. I den internasjonale litteraturen skilles det sjelden mellom ulike grunner til innvandring (Barstad, 2017b). Skyldes innvandringen flukt, familiegjennomføring og -etablering, utdanning, søken etter arbeid eller andre omstendigheter? Det er lett å tenke seg at livskvaliteten kan variere med hvilke årsaker som ligger bak innvandringen, ikke minst om den er frivillig eller ufrivillig (flukt). I datagrunnlaget inngår, i tillegg til levekårsfaktorene, en rekke spørsmål om holdninger, for eksempel om graden av religiøsitet og om opplevd tilhørighet til Norge.

I rapporten bruker vi også et mer omfattende og grundigere mål på erfaringer med diskriminering enn det som er vanlig i litteraturen. Flere studier av diskrimineringens betydning er basert på ESS. I ESS blir deltakerne spurt om de «...er medlem av en gruppe som blir diskriminert her i landet?». De som svarer ja får så et oppfølgingsspørsmål, om hvorfor gruppen blir diskriminert. Her kan det oppgis flere grunner, som hudfarge, nasjonalitet, etnisk tilhørighet, kjønn og funksjonsnedsettelse. Et problem med denne framgangsmåten er at den bare forholder seg til gruppenivået, og ikke spør om faktiske erfaringer. I LKI 2016 blir de intervjuede spurt om opplevd forskjellsbehandling i en rekke konkrete situasjoner, og om forskjellsbehandlingen skyldtes at de var innvandrere. Spørsmålene gir mulighet for å lage en diskrimineringsindeks, som teller opp antall situasjoner der de intervjuede har opplevd forskjellsbehandling på grunn av sin innvandrerbakgrunn.

3. Teori

Det finnes flere teoretiske tilnæringer og modeller som kan forklare variasjoner i tilfredshet og andre indikatorer på subjektiv livskvalitet. Her skal jeg bare gi en kortfattet oversikt, hovedsakelig på basis av gjennomgangen i Barstad (2017b).

3.1. Behov og ressurser

En type teorier tar utgangspunkt i at alle mennesker har visse grunnleggende behov som må tilgodeses, hvis de skal unngå lidelse og misnøye. Behovene kan både være fysiske, psykologiske og sosiale. Teorien til de amerikanske psykologene John Deci og Richard Ryan, *Self-Determination Theory* (Deci & Ryan, 2000), er kanskje den mest siterte behovsteorien innenfor psykologi. Ifølge teorien finnes det tre grunnleggende psykologiske behov: *Autonomi*, som er behovet for å styre seg selv og velge i tråd med egne verdier, *kompetanse*, som er behovet for å beherske og mestre omgivelsene, samt *relasjoner*, som er behovet for å knytte seg til andre mennesker, elske og bli elsket.

Blant problemene innvandrere har i møtet med et nytt samfunn, er det kanskje særlig behovene for relasjoner og kompetanse/mestring som blir utfordret, siden kompetansen i noen grad er kulturspesifikk. De har også forlatt venner og familiemedlemmer i opprinnelseslandet, og har derfor større risiko for isolasjon og ensomhet. Opplevelser av diskriminering er en utfordring for tilfredsstillelsen av alle de tre behovene.

For å kunne dekke behov og tilpasse seg nye omgivelser, trenger innvandrerne ressurser eller kapital av forskjellig slag, slik som inntekt, kunnskap og ferdigheter, helse og sosiale relasjoner (sosial kapital). Ryan, Dooley og Benson (2008) har utformet en modell som kan beskrive hvordan tilpasningen til et nytt hjemland forløper. Modellen bygger på teorier om hvordan stress oppstår, i form av at belastningene og kravene til tilpasning er større enn tilgangen på ressurser. Resurser er definert som midlene innvandrerne bruker til å tilfredsstille behov, realisere personlige mål, samt håndtere krav og begrensninger. Behov er definert som grunnleggende fysiske og psykologiske behov. Personlige mål (preferanser) har også betydning for opplevd velferd, men i mindre grad enn behov. Krav er hendelser eller situasjoner som krever at menneskelige ressurser blir mobilisert, fordi de setter behovsdekningen i fare eller undergraver personlige mål. Diskriminering er ett av flere eksempler. Innvandreren kan i tillegg oppleve begrensninger eller hindringer i tilgangen på ressurser i tilflyttingslandet. Begrensningene kan være av personlig art, som når internaliserte kulturelle verdier ikke blir akseptert, eller av mer strukturell eller miljømessig art. Et eksempel på det siste er at institusjoner stenger tilgangen til ressurser, for eksempel hvis utdanningen fra hjemlandet ikke blir godkjent.

3.2. Akkulturasjon og forholdet til opprinnelseslandet

Akkulturasjon, å tilpasse seg en ny kultur, kan innebære stress, jf. begrepet akkulturasjonsstress (Hombados-Mendieta, Gomez-Jacinto, Dominguez-Fuentes & Garcia-Leiva, 2013). Denne typen stress kan for eksempel innebære kommunikasjonsproblemer, skyldfølelse og andre vansker i relasjon til familien i opprinnelseslandet.

For å forstå innvandrernes opplevde velferd, er det viktig å ta hensyn til at mange av dem beholder en tilknytning til opprinnelseslandet, og at dette har ringvirkninger for situasjonen i tilflyttingslandet. For noen kommer det til uttrykk gjennom forpliktelser om å sende penger tilbake til familien. En kanadisk studie viste at det å sende penger til opprinnelseslandet (remittances) var negativt

korrelert med eie av bolig (Kuuire, Arku, Luginaah, Abada & Buzzelli, 2016). Et slikt funn tyder på at boligkarrieren til en viss grad «ofres» til fordel for å kunne sende penger hjem.

3.3. Sosiale sammenligninger

Sammenligningsteori vektlegger at hvordan mennesker opplever å ha det, i vesentlig grad er basert på hvem de sammenligner seg med. I sosiologien har et viktig begrep vært relativ deprivasjon eller forholdstap. Gruppene en sammenligner seg med, referansegruppene, kan variere over tid og ha en viss fleksibilitet. For innvandrere kan referansegruppen endres etter hvert som botiden i det nye landet øker. Situasjonen i opprinnelseslandet er antakelig et særlig viktig sammenligningsgrunnlag for nye innvandrere, mens etablerte innvandrere i større grad sammenligner seg med andre innvandrere med lang botid, eller med majoritetsbefolkningen, for eksempel kolleger i samme bedrift. Disse endringene i referansegruppene kan paradoksalt nok føre til at objektive forbedringer i lønn mv. ikke nødvendigvis oppleves slik.

Det er gjort en rekke empiriske funn som er konsistente med betydningen av sosiale sammenligninger. Det er for eksempel vist at gjennomsnittsinntekten for grupper med samme kjønn, alder og bosted som en selv, er negativt korrelert med livstilfredsheten. Sammenhengen er like sterk eller sterkere enn den positive sammenhengen mellom egen husholdningsinntekt og tilfredshet. Noe lignende gjelder utdanning – høyere utdanning i sammenligningsgruppen reduserer tilfredsheten (Clark, Fleche, Layard, Powdthavee & Ward, 2018).

4. Datagrunnlag og metode

Datagrunnlaget for denne rapporten er Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn (LKI 2016), som ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå fra 2015 til 2016. Dette var den fjerde i rekken av særskilte levekårsundersøkelser som SSB har gjennomført blant innvandrere, den forrige var i 2005/2006. Utvalget i undersøkelsen omfatter innvandrere i alderen 16-74 år fra tolv av de største innvandringslandene i Norge: Polen, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Tyrkia, Irak, Iran, Afghanistan, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam, Eritrea og Somalia. Innvandrere fra disse tolv landene utgjorde 32 prosent av alle innvandrere i Norge per 1.10 2015 (Wiggen, 2017a). Innvandrere er definert som personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, uansett nåværende statsborgerskap. Populasjonen er videre begrenset til innvandrere som har bodd i Norge i minst to år, per 1. oktober 2015. Bruttoutvalget var på 8156 personer, mens antallet personer en oppnådde intervju med var 4435, som gir et frafall på 46 prosent (Holmøy & Wiggen, 2017). Antall intervjuer per land varierte fra 349 til 396. Innvandrerne i undersøkelsen er nokså jevnt fordelt på de tre hovedgrunnene til innvandring: Arbeid, familie-gjenforening og flukt. 37 prosent har flukt som innvandringsgrunn, 34 prosent familie-gjenforening eller -etablering og 27 prosent er arbeidsinnvandrere. Bare 2 prosent av utvalget innvandret med bakgrunn i utdanning (Wiggen, 2017c).

En viktig del av datainnsamlingen var at deltakerne ble tilbudt intervju på deres eget morsmål. Spørreskjemaet ble oversatt til 14 språk. Dette skiller denne undersøkelsen fra de fleste andre undersøkelser i litteraturen om innvandreres livskvalitet (Barstad, 2017b). Vel halvparten, 53 prosent, av utvalget valgte å gjennomføre intervjuet på et annet språk enn norsk. Denne andelen varierte mye mellom landgruppene. Blant polakker ble bare 15 prosent av intervjuene gjort på norsk, sammenlignet med tre av fire intervjuer på norsk med innvandrere fra Somalia og Irak (Holmøy & Wiggen, 2017).

Mange av respondentene viste seg å være skeptiske til hjemmebesøk, de fleste intervjuene ble derfor gjennomført per telefon. 18 prosent ble gjennomført ansikt til ansikt; mange av disse på nøytrale offentlige steder som biblioteker eller rolige kafeer.

Resultatene er vektet for skjevheter i trekkingen og på grunn av frafall, for egenskapene kjønn, alder, utdanning, landsdel og landbakgrunn. For nærmere detaljer rundt vektingen, se Holmøy og Wiggen (2017, s. 30-32).

For sammenlikning med den generelle befolkningen brukes Levekårsundersøkelsen om helse 2015 (Isungset & Lunde, 2017). Resultatene i denne undersøkelsen er vektet, slik at fordelingen på kjønn, alder og bosted er den samme som i LKI 2016. Forskjeller mellom innvandrere og hele befolkningen som har sammenheng med at innvandrerne har en overvekt av menn, er yngre og oftere bosatt i byer, skal dermed ikke kunne påvirke resultatene.

Den sentrale avhengige variabelen i denne studien er et generelt spørsmål om tilfredshet med livet. I LKI 2016 var spørsmålet formulert slik: «Alt i alt, hvor fornøyd er du med livet nå om dagen? Oppgi svaret på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr svært misfornøyd og 10 betyr svært fornøyd». Vi vil vise gjennomsnittet av denne variabelen, i tillegg vil vi også i noen tilfeller benytte oss av en tredeling, der vi ser på dem som er misfornøyde (0-5 på skalaen), fornøyde (6-8) og svært fornøyde (9-10). Siden spørsmålene er stilt i et telefonintervju, må vi regne med en viss underrapportering av misnøye, som gjør det rimelig å regne med dem som skårer «midt på treet» (5) i gruppen av misfornøyde. Bruken av anonyme selvutfyllingsskjemaer gir som regel et noe mindre positivt bilde av hvordan den

intervjuede har det enn telefonintervjuer, som antas å ha sammenheng med at den intervjuede tilpasser svaret til det han eller hun opplever som forventninger hos intervjueren (sosialt ønskelig svargiving). For mer om forskningen på dette, se blant annet OECD (2013), Conti og Pudney (2011) og Kreuter, Presser og Tourangeau (2008).

OECD har, i sine anbefalinger for måling av subjektiv livskvalitet, trukket fram spørsmålet om tilfredshet med livet som det mest sentrale enkeltspørsmålet som alle undersøkelser om livskvalitet bør inkludere. Dette er også et av de mest undersøkte og best validerte målene på subjektiv livskvalitet (Cheung & Lucas, 2014; Diener et al., 2013; OECD, 2013)

Spørsmålet om tilfredshet i Levekårsundersøkelsen om helse 2015 er formulert slik: «Hvor fornøyd er du med livet sånn i alminnelighet? Oppgi svaret på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at du er svært misfornøyd med livet og 10 betyr svært fornøyd med livet» (Isungset & Lunde, 2017). Spørsmålet er altså svært likt det som stilles i LKI 2016, men formuleringen er en noe annen, jf. fornøyd «nå om dagen» versus «sånn i alminnelighet». Det er liten grunn til å tro at denne forskjellen har stor betydning for resultatene. Metoden for datainnsamling i levekårsundersøkelsen om helse var telefonintervju, som også var den vanligste metoden i LKI 2016.

5. Resultater

5.1. Hvor fornøyde er innvandrerne?

Gjennomgående framstår innvandrerne som en gruppe som er godt fornøyd med livet. Gjennomsnittet for de tolv landgruppene er 7.9 på skalaen fra 0 til 10, der 0 er dårligst og 10 er best (tabell 5.1). Samtidig er det grunn til å understreke at dette gjennomsnittet skjuler betydelig variasjon mellom landgruppene. Mens vietnameserne har et gjennomsnitt på 7.0, framstår somalierne som superfornøyde, med hele 8.8 som gjennomsnittsverdi. Det lave gjennomsnittet blant vietnameserne kan imidlertid skyldes metodiske problemer (se egen boks). Men også andre landgrupper har en gjennomsnittsverdi som er noe lavere enn det som ellers er vanlig, framfor alt innvandrere fra Polen, Iran og Irak (7.5-7.6).

Gjennomsnittet skjuler i tillegg andre former for variasjon. Den kanskje mest interessante gruppen er de som er misfornøyde, som her er definert som personer som skårer 0-5 på skalaen². Dette utgjør 14 prosent av alle innvandrere. 42 prosent er svært fornøyd (9-10). Hvis vi ser bort fra de usikre tallene for innvandrere fra Vietnam, varierer andelen misfornøyde fra 7 prosent blant dem som kommer fra Somalia til 20 prosent blant dem fra Irak og Iran. Variasjonen er imidlertid enda større for andelen «superfornøyde» - fra 27 (Polen) til 66 (Somalia) prosent.

Om feilkilder blant vietnameserne

I oversettelsen av skjemaet til vietnamesisk, ble den opprinnelige svarskaalen snudd, slik at 0 betød veldig fornøyd og 10 betød ikke fornøyd. I filetableringen ble skalaen snudd slik at 0 er misfornøyd og 10 er fornøyd, som for de andre gruppene. Det er likevel et åpent spørsmål om svarene blant dem som svarte på vietnamesisk kan sammenlignes med dem som svarte på norsk. Totalt ble 182 vietnamesere intervjuet på morsmålet, og 165 på norsk. Gjennomsnittsverdien for de som svarte på vietnamesisk er så lav som 6.2, mens verdien for de som svarte på norsk var 8.0, altså omtrent på gjennomsnittet for de øvrige innvandrerne. I tillegg er spredningen i svarene mye større blant dem som svarte på vietnamesisk, som kan være et tegn på at en del av dem har oppfattet skalaen på en annen måte enn tiltenkt. Nesten en av fire av de intervjuede på vietnamesisk oppgir lavere verdier enn 3, og 10 prosent har svart 0. Det kan naturligvis likevel tenkes at forskjellen er reell. På noen områder har de som ble intervjuet på norsk klart bedre levekår enn de som ble intervjuet på morsmålet. For eksempel oppgir langt færre i den sistnevnte gruppen at de har god helse. Også andre helseindikatorer tyder på at de som svarte på vietnamesisk har større helseproblemer enn andre fra samme opprinnelsesland. På den annen side hadde gruppen som svarte på vietnamesisk vel så god psykisk helse. Også for en del av de andre opprinnelseslandene er det slik at misnøyen med livet er noe større blant dem som ble intervjuet på morsmålet. Det kan gjenspeile integrasjonsproblemer på grunn av dårlige språkferdigheter. Men utslagene er langt sterkere for dem som opprinnelig kommer fra Vietnam. I en multivariat analyse av livstilfredsheten blant vietnamesere, der vi har kontrollert for kjennetegnene alder, kjønn, sysselsetting og ulike mål på fysisk og psykisk helse, er det intervjuformen (på morsmålet eller ikke) som forklarer desidert mest av variasjonen i livstilfredshet. Sammenhengen er signifikant og meget sterk, nesten dobbelt så sterk som sammenhengen mellom tilfredshet og psykisk helse (tall ikke vist).

² Begrunnelsen for at det er av særlig interesse å se nærmere på de misfornøyde, er at det er viktigere å avhjelpe lidelse enn å fremme tilfredshet og lykke blant dem som har det forholdsvis bra (Brulde, 2010). Forskjellen mellom å være misfornøyd og moderat fornøyd har slik sett større betydning enn forskjellen mellom å være moderat fornøyd og «superfornøyd» (Barstad, 2017b, s. 44)

Menn er en anelse mer misfornøyde enn kvinner (15 versus 13 prosent), og noe sjeldnere svært fornøyde (39 versus 45 prosent). Dette mønsteret for kjønnsforskjeller finner en stort sett uansett opprinnelsesland blant innvandrerne. Kjønnsforskjellen i mennenes disfavør er størst blant innvandrere med polsk opprinnelse (16 prosent menn versus 8 prosent kvinner er misfornøyde).

5.2. Sammenligning med hele befolkningen: Er innvandrerne mindre tilfredse?

Vi sammenligner her innvandrernes svar på spørsmålet om tilfredshet med livet med resultatene fra en større befolkningsundersøkelse fra 2015: Levekårsundersøkelsen om helse. Tallene for hele befolkningen er som nevnt vektet, slik at fordelingen etter kjønn, alder og bosted skal være den samme i de to gruppene (tabell 5.1).

Resultatene viser at det i gjennomsnitt er små forskjeller i livstilfredshet mellom innvandrerne og befolkningen som helhet. Gjennomsnittet for hele befolkningen er 8.1, sammenlignet med 7.9 for innvandrerne. I den grad vi finner en forskjell, er det i den negative enden av fordelingen. Misnøyen er noe større blant innvandrerne, andelene misfornøyde er 14 versus 8 prosent. Like mange i de to gruppene er svært fornøyde³.

Tabell 5.1 Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10. Hele befolkningen, innvandrere i alt og fra ulike opprinnelsesland. Prosent og gjennomsnitt. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)

	Misfornøyd (0-5)	Fornøyd (6-8)	Svært fornøyd (9-10)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Hele befolkningen	8	50	42	8.1	7501
Innvandrere i alt	14	44	42	7.9	4365
Polen	13	60	27	7.6	366
Bosnia- Hercegovina	8	42	49	8.3	352
Kosovo	13	35	52	8.2	369
Tyrkia	17	43	41	7.9	348
Irak	20	37	43	7.7	349
Iran	20	44	36	7.5	393
Afghanistan	12	40	48	8.1	355
Pakistan	11	36	53	8.3	362
Sri Lanka	9	34	57	8.5	382
Vietnam	29	31	40	7.0	343
Eritrea	11	46	43	8.1	385
Somalia	7	28	66	8.8	361

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 og Levekårsundersøkelsen om helse 2015, Statistisk sentralbyrå

Hvor representative er disse forskjellene for innvandrere generelt? En analyse av Levekårsundersøkelsen om helse 2015, fant en tilsvarende forskjell som den vi finner her, mellom innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, samt Europa utenom EU28/EØS, og den voksne befolkningen som helhet. Ifølge denne analysen var 15 prosent av innvandrerne fra disse landene relativt misfornøyde med livet, sammenlignet med 8 prosent i hele befolkningen (Barstad, 2017a). Disse tallene var imidlertid ikke vektet for ulikheter i kjønn, alder og bosted. Det er interessant at resultatene er så like, selv om innvandrerne som fanges opp i levekårsundersøkelsen bare kommer fra 12 land og representerer snaut en tredjedel av innvandrerne i Norge. En annen norsk undersøkelse, basert på Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013, fant at utenlandsfødte fra Asia, Afrika, Latin-Amerika etc. skåret 0.33 poeng lavere enn norskfødte på 0-

³ En sammenligning med Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013, der spørsmålet om tilfredshet var formulert på eksakt samme måte som i LKI 2016, gir i hovedsak det samme bildet: Små forskjeller i gjennomsnitt (befolkningen som helhet hadde et snitt på 7.8, mot innvandrernes 7.9), samt at litt flere var relativt utilfredse blant innvandrerne, 14 prosent, versus 10 prosent i hele befolkningen (Wiggen & Vrålstad, 2017). Sammenlignet med resultatene fra 2013-undersøkelsen, er det imidlertid flere blant innvandrerne enn i befolkningen som er svært fornøyde med livet (skåre 9-10).

10 skalaen for tilfredshet med livet. Estimater var kontrollert for ulikheter i kjønn, alder, bosted og utdanningsnivå (Barstad, 2016). Også denne forskjellen er med andre ord nokså lik den vi finner i LKI 2016.

Noen innvandrergupper ser ut til å ligge klart lavere enn gjennomsnittet for befolkningen, særlig innvandrere fra Polen, Irak og Iran, i tillegg til Vietnam. Disse sammenligningene er imidlertid mere usikre enn sammenligningen med alle innvandrere, siden vektingen for befolkningen er gjort for å skape sammenlignbarhet med innvandrerguppen som helhet, og ikke med innvandrere fra de enkelte landene.

Et påfallende trekk ved fordelingen etter kjønn og alder (se tabell 5.2), er at mens det i gjennomsnitt ikke er noen sammenheng mellom alder og subjektiv livskvalitet i befolkningen som helhet, verken blant menn eller kvinner, er det en tydelig sammenheng blant mannlige innvandrere. I denne gruppen synker livskvaliteten med økende alder; det er særlig menn i alderen 55-74 år som skiller seg ut (tabell 5.2 og 5.3). Forskjellige aldersmønstre blant innvandrere sammenlignet med befolkningen som helhet er også til stede på andre områder. Svein Blom (2017a) viser at den egenvurderte helsetilstanden blir verre med årene, både blant innvandrere og i befolkningen som helhet, men at denne tendensen er sterkere blant innvandrerne. Også forskjellen i psykisk helse mellom innvandrere og befolkningsgjennomsnittet øker med alderen, og er særlig stor i aldersgruppen 55-74 år (Blom, 2017a, s. 199).

Psykisk helse er nært forbundet med subjektiv livskvalitet, og det er grunn til å bemerke at resultatene for tilfredshet med livet ligger nokså nær fordelingsmønsteret for psykiske problemer. Om lag dobbelt så mange i innvandrerbefolkningen som i befolkningen som helhet skårer over den anbefalte grenseverdien for dårlig psykisk helse, 12 versus 6 prosent⁴ (Blom, 2017a). De høyeste andelene med psykiske problemer (angst og depresjon) finner vi blant innvandrere fra Irak, Iran og Tyrkia, alle med andeler rundt 20 prosent. Dette er nesten identisk med andelene som er misfornøyde med livet i disse landene (se tabell 5.1). Innvandrere fra Somalia, Sri Lanka, Vietnam og Eritrea har best psykisk helse, omtrent på befolkningsgjennomsnittet. Disse landene er også blant dem som har lavest misnøye, med unntak av Vietnam, men tallene for Vietnam er det som nevnt knyttet stor usikkerhet til.

Tabell 5.2 Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10, etter kjønn og alder. Gjennomsnitt. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)

	Alder			
	16-24 år	25-39 år	40-54 år	55-74 år
Menn				
Hele befolkningen	8.3	8.0	8.0	8.3
Innvandrere	8.0	7.9	7.7	7.5
Kvinner				
Hele befolkningen	8.1	8.2	8.0	8.2
Innvandrere	8.1	8.0	8.0	8.0

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 og Levekårsundersøkelsen om helse 2015, Statistisk sentralbyrå

⁴ Dette er omtrent identisk med forskjellen i forekomst av psykiske problemer mellom innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika etc. og befolkningen som helhet, ifølge en analyse av Levekårsundersøkelsen om helse 2015 (Barstad, 2017a, s. 26)

Tabell 5.3 Andelen som er misfornøyd med livet (0-5 på en skala fra 0 til 10), etter kjønn og alder. Prosent. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)

	Alder			
	16-24 år	25-39 år	40-54 år	55-74 år
Menn				
Hele befolkningen	6	8	8	7
Innvandrere	12	12	17	20
Kvinner				
Hele befolkningen	8	6	11	10
Innvandrere	11	11	15	15

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 og Levekårsundersøkelsen om helse 2015, Statistisk sentralbyrå

5.3. Hvem er misfornøyd, og hvem er fornøyd?

I det følgende skal vi i mer detalj se nærmere på hvilke grupper innvandrere som framstår som særlig misfornøyde eller fornøyde. Vi skal gjennomgående både gi tall for gjennomsnittet og for andelen som skårer lavt på spørsmålet om fornøydhets med livet (0-5 på skalaen fra 0 til 10). Når en vurderer disse tallene er det grunn til å minne om at forskjellene kan skyldes sammensetningseffekter. Når vi for eksempel finner at arbeidsinnvandrere er mindre tilfredse med livet enn andre, kan det skyldes at arbeidsinnvandrere har særlige egenskaper som ikke kan tilskrives arbeidsinnvandringen som sådan, for eksempel at de fleste kommer fra Polen, at de har lavt utdanningsnivå eller kort botid. I neste kapittel skal vi gjøre en multivariat analyse, som gir mulighet for å ta hensyn til flere egenskaper på samme tid.

5.3.1 Kjennetegn ved innvandringen

To viktige kjennetegn ved innvandringen er hvor lang tid som har gått siden innvandringen fant sted (botid), og grunnlaget for at den som innvandet fikk opphold i Norge (innvandringsgrunn). Det juridiske grunnlaget for oppholdstillatelsen er enten arbeid, familie (gjenforening med familie eller ekteskapsinngåelse), flukt eller utdanning. Denne variabelen er hentet fra registeropplysninger eller, hvis dette ikke finnes, opplysninger gitt i intervjuet.

I gjennomsnitt ser det ut til at tilfredsheten med livet stiger med økende botid (tabell 5.4). Denne sammenhengen varierer imidlertid med kjønn – det er bare blant menn vi finner denne tendensen. Menn med kort botid er de minst fornøyde. I en tverrsnittsundersøkelse er det likevel umulig å si om sammenhengen med botid gjenspeiler at tilfredsheten faktisk stiger med økende botid. For å få mer sikker kunnskap om dette bør forskjellige ankomstkohorter følges over tid (Barstad, 2017b, s. 45).

Fordelt etter innvandringsgrunn er det små forskjeller, men de som har fått opphold som arbeidsinnvandrere skårer i gjennomsnitt lavere på tilfredshetskalaen (tabell 5.4).

Tabell 5.4 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel i prosent som er misfornøyd (0-5), etter botid blant menn og kvinner, og etter innvandringsgrunn. 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Botid, menn			
2-4 år	19	7.5	500
5-10 år	13	7.7	500
11-20 år	15	8.0	638
21-49 år	13	8.1	758
Botid, kvinner			
2-4 år	12	8.0	375
5-10 år	11	7.9	446
11-20 år	14	8.1	611
21-49 år	12	8.1	538
Innvandringsgrunn			
Arbeid	15	7.5	416
Familie	13	8.1	1565
Flukt	15	8.0	2185
Utdanning	7	8.0	133
Uoppgitt	11	8.0	66

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.2 Familietilknytning

Den viktigste formen for familieintegrasjon er parforholdet, om en er gift/samboende eller ikke. Flere innvandrere enn i befolkningen forøvrig er enslige, altså verken gift eller samboende. Forskjellen skyldes først og fremst at det er langt færre samboere blant innvandrerne (Sandnes, 2017). Tabell 5.5 viser fordelingen for tilfredshet, betinget av om en lever i parforhold (ekteskap/registrert partner, samboerskap) eller ikke, og formell ekteskapelig status. Hovedforskjellen mellom innvandrere og befolkningen totalt, er at samlivsstatus ser ut til å bety mer for livskvaliteten i befolkningen som helhet enn blant innvandrerne. I den sistnevnte gruppen er det bare små forskjeller mellom enslige og gifte eller samboende. Enslige og skilte eller separerte har omtrent samme egenvurderte livskvalitet i begge grupper; tilfredsheten er særlig lav blant de separerte og skilte. Livskvaliteten blant gifte og samboende er derimot noe høyere i befolkningen enn blant innvandrerne.

Tabell 5.5 Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10, etter parforhold og ekteskapelig status. Innvandrere (2015-2016) og befolkningen som helhet (2015). Gjennomsnitt

	Hele befolkningen	Innvandrere
Lever i parforhold?		
Ja, gift/registrert partner	8.4	8.0
Ja, samboende	8.2	7.8
Nei, enslig	7.7	7.8
Formell ekteskapelig status		
Gift/registrert partner	8.4	8.0
Ugift	7.9	7.9
Separert	7.2	7.2
Skilt	7.5	7.3

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 og Levekårsundersøkelsen om helse 2015, Statistisk sentralbyrå

Dette er likevel bare en del av bildet. Et særegent problem blant innvandrere er at noen av dem ikke har ektefellen i landet. I LKI 2016 ble det stilt spørsmål om den intervjuede hadde ektefelle, forlovede eller kjæreste utenfor Norge. Det ble bare stilt til dem som var under 40 år. De veide tallene viste at 10 prosent av alle under 40 ikke hadde ektefelle mm i Norge. Andelen var høyest blant dem som kom fra Somalia, Eritrea, Afghanistan og Polen. Problemet gjelder først og fremst menn. Blant dem som var gift, var det så mange som 25 prosent av mennene fra Somalia og 21 prosent av mennene fra Polen som ikke hadde ektefellen i Norge (Sandnes, 2017). Som vi kan se av tabell 5.6, er det tegn til at fraværet av ektefellen eller forloveden/kjæresten er forbundet med redusert livskvalitet. De som ikke har partneren bosatt i Norge, har omtrent samme egenvurderte livskvalitet som separerte og skilte. Vi ser også at de som er forlovet eller har kjæreste er omtrent like tilfredse med livet som de gifte eller samboende.

Tabell 5.6 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel som er misfornøyd (0-5), etter samlivsform. 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Samlivsform			
Gift, partner bosatt i Norge	13	8.0	2809
Gift, partner ikke bosatt i Norge	23	7.2	104
Forlovet/kjæreste, partner bosatt i Norge	11	8.0	201
Forlovet/kjæreste, partner ikke bosatt i Norge	25	7.4	89
Enslig	15	7.8	1163

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

Enda mer vanlig enn ikke å ha partneren i Norge, er det å ha mor eller far i opprinnelseslandet (Pettersen, 2017). Halvparten av innvandrerne har mor i opprinnelseslandet, eller i et annet land enn Norge. Mange innvandrere har også relativt liten kontakt med sine barn. Nærmere halvparten, 46 prosent, av dem som har barn treffer barna sjeldnere enn månedlig. Variasjonene fra land til land er imidlertid store (Sandnes, 2017).

5.3.3 Utdanning og norskerferdigheter

Utdanning, kunnskaper og ferdigheter er viktige ressurser i bestrebelsene for å skape, og opprettholde, et godt liv. Norskerferdighetene har, i tillegg til integrasjonen på arbeidsmarkedet, også betydning for opplevelsen av tilhørighet til Norge og den sosiale kontakten med befolkningen ellers.

I LKI 2016 ble den intervjuede bedt om å vurdere sine norskerferdigheter på en femdelte skala, fra svært gode til svært dårlige. Nærmere en av fem innvandrere har ganske dårlige eller svært dårlige norskerferdigheter, slik de selv vurderer det, mens 29 prosent har middels ferdigheter (Wiggen, 2017b). Norskerferdighetene varierer mye, avhengig av faktorer som alder ved ankomst til Norge, landbakgrunn, botid og sysselsetting. De egenvurderte ferdighetene er dårligst blant polakkene, særlig mennene, der om lag halvparten vurderer sine ferdigheter som dårlige, og best blant innvandrerne fra Bosnia. Også blant innvandrere fra Vietnam og Eritrea er det relativt mange som vurderer ferdighetene som dårlige.

På grunn av en programmeringsfeil i skjemaet ble ikke en del av de intervjuede spurt om sine norskerferdigheter. Det var i alt 17 prosent av utvalget, 753 personer, som ikke fikk spørsmålene. De fleste av disse, 515 personer, ble det oppnådd kontakt med i løpet av høsten 2016, slik at også disse fikk svart på spørsmålene om norskerferdigheter (Wiggen, 2017b). Det betyr likevel at andelen uoppgitt er noe høyere på dette spørsmålet enn for andre spørsmål.

Det er en tydelig sammenheng mellom norskerferdigheter og tilfredsheten med livet. Andelen misfornøyde tredobles, fra 8 til 24 prosent, når en sammenligner innvandrerne med svært gode norskerferdigheter med dem har svært dårlige ferdigheter (tabell 5.7).

Tabell 5.7 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel som er misfornøyd (0-5), etter egenvurderte norskerferdigheter. 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Norskerferdigheter			
Svært gode	8	8.3	1168
Ganske gode	12	8.0	1380
Middels	16	7.7	1170
Ganske dårlige	20	7.3	296
Svært dårlige	24	7.2	112
Vil ikke svare	:	:	2
Vet ikke	:	:	5

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

I forbindelse med LKI 2016 ble det hentet inn opplysninger om utdanning fra register. Registeropplysningene om utdanning blant innvandrere er imidlertid mangelfulle, i tillegg var det derfor spørsmål om utdanning i selve intervjuet. Det ble spurt om hva slags utdanning respondenten hadde fullført i andre land enn i Norge. Alt i alt viser resultatene, når registerdataene og opplysningene fra intervjuet kombineres, at innvandrerne fra de 12 landene har et vesentlig lavere utdanningsnivå enn befolkningen som helhet. 5 prosent hadde ingen fullført utdanning og 30 prosent bare grunnskole. I hele befolkningen var disse andelene henholdsvis under en halv prosent og 22 prosent. Andelen med lav utdanning (ingen utdanning eller bare grunnskole) er over 50 prosent blant dem som kommer fra Somalia, Afghanistan, Eritrea og Tyrkia (Egge-Hoveid, 2017).

I hele befolkningen er det en viss, men ikke spesielt sterk, sammenheng mellom utdanningsnivå og tilfredshet med livet. De som bare har grunnskoleutdanning er oftere misfornøyd med livet enn de som har utdanning på videregående nivå eller høyere. Blant innvandrerne er det derimot ingen slik sammenheng – det er med andre ord en tendens til at innvandrerne får «mindre igjen for» å ha høyere utdanning enn befolkningen for øvrig (tabell 5.8). Dette har sannsynligvis sammenheng med at det i noen sammenhenger er vanskelig for innvandrerne å få full uttelling for utdanningen de har tatt før de kom til Norge.

Tabell 5.8 Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter utdanningsnivå. Innvandrere (2015-2016) og befolkningen som helhet (2015)

	Misfornøyd (andel i prosent)		Gjennomsnitt (skala fra 0 til 10)	
	Hele befolkningen	Innvandrere	Hele befolkningen	Innvandrere
Utdanningsnivå				
Ingen utdanning	:	11	:	8.3
Grunnskole	15	16	7.8	8.0
Videregående	7	13	8.2	7.8
Høgskole/universitet	5	13	8.1	7.8

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 og Levekårsundersøkelsen om helse 2015, Statistisk sentralbyrå

5.3.4 Tilknytning til arbeidslivet

Livskvaliteten har sammenheng med tilknytningen til arbeidsmarkedet. Gjennomgående er det færre innvandrere enn ellers i befolkningen som er integrert i arbeidslivet. Polakkene er riktignok helt på høyde med befolkningen ellers, men blant dem som kommer fra Somalia, Eritrea, Afghanistan, Pakistan, Tyrkia og Irak er det langt færre som er yrkesaktive. Forskjellen sammenlignet med befolkningen som helhet er 20 prosentpoeng eller mer, og det er framfor alt kvinnene som drar snittet ned (Revol, 2017). I flere av disse innvandrergruppene er det imidlertid mange som er under utdanning, om lag tre av ti innvandrere fra Afghanistan og Somalia betrakter seg som studenter eller elever. De største andelene som verken er yrkesaktive eller under utdanning, finner vi da blant dem som har innvandret fra Pakistan og Tyrkia. Hovedforskjellen mellom innvandrerne og befolkningen for øvrig, er ellers at flere av innvandrerne er arbeidsledige, og at flere mottar arbeidsavklaringspenger (Revol, 2017).

I tabell 5.9 har vi framstilt sammenhengen mellom tilfredshet med livet og selvdefinert økonomisk status. De som betrakter seg selv som yrkesaktive, er videre inndelt i om de arbeider heltid eller deltid, her går grensen på 37 timer+ i uken, samlet for hoved- og biarbeid. Alle som jobber minst 37 timer er definert som heltidsarbeidende⁵. Merk at vi her har definert arbeidsledige som arbeidsledige selv om de kan ha vært sysselsatt i uken før intervjuet. Det er den intervjuedes egen oppfatning som er utslagsgivende. Noen, i alt 241 personer, har oppgitt at de ser på

⁵ Noen heltidsstillinger kan ha kortere arbeidstid enn 37 timer i uka. I visse undersøkelser spores de med arbeidstid like under 37 timer om de jobber heltid eller deltid. Dette gjøres ikke i LKI 2016. Enkelte personer med heltidsstilling kan derfor ha blitt plassert i deltidskategorien (Revol, 2017)

seg selv som yrkesaktive, selv om de ikke var sysselsatt i den foregående uka, eller midlertidig borte fra slikt arbeid. Disse har ikke fått spørsmålet om arbeidstid, og er oppført som en egen gruppe i tabellen.

Som tabellen viser, er det tre grupper som skiller seg ut med betraktelig lavere tilfredshet enn andre: Arbeidsledige, arbeidsuføre og mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP). Ellers er det små forskjeller. De som er under utdanning er like tilfredse som de heltidsarbeidende. Det er gjennomgående små kjønnsforskjeller, men arbeidsledigheten ser ut til å ha forskjellig betydning. 29 prosent av de arbeidsledige mennene var misfornøyde, sammenlignet med 16 prosent av kvinnene (tall ikke vist).

Tabell 5.9 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter selvdefinert økonomisk status og arbeidstid. Innvandrere, 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Økonomisk status			
Yrkesaktiv heltid	10	8.1	1905
Yrkesaktiv deltid	14	7.8	571
Yrkesaktiv, uoppgitt arbeidstid	13	8.2	241
Skole-elev/student	10	8.2	541
Deltar introduksjonsprogrammet	18	8.1	52
Alders-/førtidspensjonist	14	8.0	159
Arbeidsledig	23	7.2	312
Arbeidsufør	33	7.0	236
AAP	32	6.9	181
Hjemmearbeidende	15	8.2	98
Annet	9	7.9	59

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

Egenskaper ved jobben har også potensiell betydning for hvordan livet oppleves. Innvandrerne som deltok i Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, rapporterer om et dårligere fysisk arbeidsmiljø enn andre arbeidstakere. Det er flere som løfter i ubekvemme stillinger, og som er utsatt for fysiske risikofaktorer som støy, støv osv. Enkelte sider ved det psykososiale arbeidsmiljøet er også mer belastende, ikke minst har mange innvandrere en nokså monoton arbeidshverdag, der de gjentar de samme arbeidsoppgavene mesteparten av tiden. Det er færre som sier at jobben gir svært gode eller gode muligheter til å utnytte ferdigheter, kunnskaper og erfaringer som de har fått gjennom utdanning og arbeid, enn i befolkningen som helhet. Et relativt tøft arbeidsmiljø gir seg utslag i at fysisk og psykisk utmattelse etter jobb er mer vanlig blant innvandrerne. 50 prosent av sysselsatte innvandrere var fysisk utmattet etter jobb minst en gang i uka, sammenlignet med 33 prosent av alle sysselsatte (Revol, 2017).

Et eksempel på sammenhengen mellom egenskaper ved arbeidsmiljøet og tilfredsheten med livet, vises i tabell 5.10. Her ser vi at andelen som skårer relativt lavt på tilfredshetsskalaen (0-5) blir omtrent tredoblet når vi sammenligner de som sier at mulighetene til å utnytte ferdigheter, kunnskaper og erfaringer i jobben er svært gode og de som sier at mulighetene er dårlige eller svært dårlige.

Tabell 5.10 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter opplevde muligheter til å utnytte ferdigheter, kunnskaper og erfaringer i jobben. Sysselsatte innvandrere, 2015-2016.

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Opplevde muligheter			
Svært gode	7	8.3	1058
Gode	11	8.0	1308
Dårlige	25	7.2	236
Svært dårlige	18	7.5	129

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.5 Økonomi

Innvandrere har lavere inntekt enn gjennomsnittet. I 2015 var medianinntekten per forbruksenhet 77 prosent av medianinntekten i befolkningen som helhet (Strøm & Bye, 2017). Inntekten er særlig lav for innvandrere fra Somalia, Eritrea, Irak og Afghanistan. De fleste av disse har flyktningbakgrunn og kort botid i Norge, i tillegg til at de bor i relativt store husholdninger. Høyest inntekt blant dem som var med i utvalget til LKI 2016 har innvandrerne fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka.

Den forholdsvis lave inntekten gir seg utslag i større vansker med å få pengene til å strekke til for å dekke husholdningens behov. Mens 21 prosent av innvandrerne synes det er vanskelig eller svært vanskelig «å få endene til å møtes» med de inntektene husholdningen rår over, er det bare 6 prosent av befolkningen som synes det samme (Enes, 2017b). Denne andelen er over 40 prosent blant innvandrerne fra Somalia og Irak, sammenlignet med 8 prosent blant dem med vietnamesisk landbakgrunn. Gjennomgående er det godt samsvar når landene rangeres etter inntektsnivå og etter opplevde økonomiske vansker. Likevel er det noen unntak. Mens for eksempel innvandrere fra Sri Lanka er blant dem som har høyest inntekt, og færrest med lavinntekt, er andelen som sliter med å få endene til å møtes betydelig høyere enn gjennomsnittet for innvandrerne.

Også en rekke andre indikatorer på en stram økonomi viser mye av det samme bildet. Økonomien blant innvandrerne er mer sårbar for uventede utgifter. Fire av ti innvandrere lever i husholdninger som ikke ville klare en uforutsett utgift på 10 000 kroner, om lag det dobbelte av andelen i befolkningen som helhet. Nær sju av ti fra Somalia og om lag seks av ti fra Irak, Afghanistan og Eritrea oppgir det samme (Enes, 2017b). Denne indikatoren gir dermed det samme inntrykket av de økonomiske forskjellene som inntektsstatistikken – det er innvandrerne fra de samme fire landene som skiller seg ut med lavest inntekt (Strøm & Bye, 2017).

De samme landene har også en overhyppighet av personer i husholdninger som ikke har råd til å holde boligen varm og/eller ikke har råd til å reise på ferie. Mer enn halvparten av dem som kommer fra Somalia og Eritrea har ikke råd til en ukes ferie utenfor hjemmet, i hele befolkningen var andelen seks prosent i 2015 (Enes, 2017b).

Det er, ikke uventet, en klar sammenheng mellom økonomiske vansker og livskvalitet. Både de som har en sårbar økonomi (ville ikke klare en uforutsett regning) og de som synes det er vanskelig å få pengene til å strekke til, er relativt misfornøyde med livet. Mens så mange som 37 prosent er misfornøyde blant dem som synes det er svært vanskelig å få endene til å møtes, er andelen bare 7 prosent blant dem som synes det er lett å få endene til å møtes (tabell 5.11).

Tabell 5.11 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter to indikatorer på dårlig økonomi. Innvandrere, 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Klare uforutsett regning 10 000 kroner?			
Ja	10	8.1	2473
Nei	20	7.6	1803
Vansker med å få endene til å møtes?			
Svært vanskelig	37	6.8	321
Vanskelig	22	7.6	664
Forholdsvis vanskelig	15	7.7	886
Forholdsvis lett	12	7.9	1222
Lett	7	8.3	792
Svært lett	7	8.4	298
Vet ikke	13	8.1	88

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.6 Helse

Det er ikke store forskjeller i helsetilstand mellom innvandrere og befolkningen som helhet. Andelen som oppgir at de har helseproblemer som skaper begrensninger i utførelsen av alminnelige hverdagsaktiviteter, er omtrent den samme (Blom, 2017a). Blant middelaldrende og eldre innvandrere er det derimot flere som oppgir slike aktivitetsbegrensninger enn i befolkningen som helhet. Det ser ut til at forverringen av helsetilstanden som skjer med alderen er sterkere blant innvandrerne. De som kommer fra Pakistan, Irak og Tyrkia er blant dem som i størst grad oppgir slike aktivitetsbegrensninger. For sammenligningen land-gruppene imellom er det imidlertid ikke tatt hensyn til forskjeller i kjønn og alder, slik det er gjort for sammenligningen med befolkningen som helhet.

En rekke undersøkelser tyder på at helse og funksjonshemming er av vesentlig betydning for opplevd livskvalitet (Barstad, 2014; Ramm, 2010), og levekårsundersøkelsen bekrefter en slik sammenheng (tabell 5.12). Blant dem som oppgir at de har varige (minst 6 måneder) helseproblemer som skaper store begrensninger i utførelsen av «alminnelige hverdagsaktiviteter», er det vel en tredjedel som er misfornøyd med livet. Blant dem som ikke opplever noen slike begrensninger, er andelen om lag en av ti. Tilsvarende forskjeller ser vi når helsetilstanden måles på grunnlag av antallet konkrete sykdommer eller diagnoser de intervjuede har hatt i løpet av de siste 12 måneder. I undersøkelsen ble de intervjuede presentert for en liste over 15 ulike sykdommer, fra astma til ondartet kreft og sterk hodepine. Det er først når antallet sykdommer blir tre eller flere at vi finner en tydelig negativ sammenheng med subjektiv livskvalitet.

Tabell 5.12 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter to indikatorer på helse. Innvandrere, 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Aktivitetsbegrensninger på grunn av sykdom			
Store	35	6.7	369
Noe	22	7.2	363
Ingen	11	8.1	3630
Antall helseproblemer			
0	11	8.1	2318
1	14	7.9	1088
2	15	7.9	466
3	24	7.1	234
4+	37	6.6	252

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.7 Sosial integrasjon

Mange innvandrere har relativt liten kontakt med familien. Blant dem som har barn som ikke tilhører husholdningen, er det 46 prosent som treffer disse sjeldnere enn månedlig. Det er mange som har foreldre eller søsken bosatt i opprinnelseslandet, som naturlig nok skaper begrensninger på mulighetene for kontakt. Snaut fire av ti (38 prosent) av dem som har søsken, har en eller flere av dem i Norge. Selv om det store flertallet ikke har søsken i Norge, er til gjengjeld kontakten med dem som bor her hyppigere enn det som er vanlig i befolkningen som helhet.

Andelen som har minst en god venn er omtrent den samme blant innvandrerne som ellers i befolkningen. Derimot er kontakthyppheten med gode venner noe lavere. Snaut en av fem innvandrere, 19 prosent, har kontakt med gode venner sjeldnere enn månedlig, i befolkningen som helhet er andelen 6 prosent (Sandnes, 2017).

I levekårsundersøkelsen er det også spørsmål om den intervjuede har noen nære som hun eller han kan snakke fortrolig med. En større andel blant innvandrerne oppgir at de mangler dette enn i befolkningen som helhet (16 versus 4 prosent). Andelen som mangler en fortrolig er særlig høy blant innvandrere fra Afghanistan, Irak og Sri Lanka. Flere innvandrere er også mer plaget av ensomhet enn det som er vanlig ellers i befolkningen. Snaut to av ti er litt plaget, og en av ti er mye plaget. Aller mest vanlig er det å være litt eller mye plaget av ensomhet blant innvandrere fra Afghanistan, Iran og Irak (Sandnes, 2017).

De som mangler noen å snakke fortrolig med, og de som har liten vennekontakt, er noe mer misfornøyde med livet enn personer som er integrerte i sosiale nettverk (tabell 5.13). Ensomhet slår imidlertid langt sterkere ut. Blant innvandrerne som er mye plaget av ensomhet, er mer enn fire av ti misfornøyde med livet, sammenlignet med færre enn en av ti blant dem som ikke er plaget.

Religion og religiøs deltaking er også en kilde til sosial integrasjon. I levekårsundersøkelsen blir innvandrerne spurt om hvor ofte de deltar i religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. Dåp, konfirmasjon og begravelser skal holdes utenom. Vel en tredjedel deltar en gang i måneden eller oftere, langt hyppigere enn norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn som er medlemmer av Den norske kirke (Enes, 2017a). Hyppig deltaking i religiøse møter er særlig vanlig blant innvandrere fra Eritrea, Somalia og Pakistan. Dette er også land der mange sier at religion betyr mye i livet deres. Hele 38 prosent av innvandrerne oppgir at religion er svært viktig, en langt høyere andel enn blant norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn (Enes, 2017a).

Tabell 5.13 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter tre indikatorer på sosial integrasjon. Innvandrere, 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Har noen å snakke fortrolig med			
Ja	12	8.0	3601
Nei	23	7.4	742
Sammen med gode venner			
Daglig	12	8.1	599
Ukentlig	12	8.0	1732
Månedlig	12	7.9	1024
Noen ganger i året	15	7.7	463
En gang i året	17	7.6	119
Sjeldnere enn hvert år	22	7.4	193
Plaget av ensomhet			
Ikke plaget	8	8.3	3131
Litt plaget	20	7.3	826
Ganske mye plaget	43	6.3	242
Veldig mye plaget	49	6.0	153

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

Religiøs deltaking og tro kan også ha noe å si for livskvalitet, som vist i internasjonal forskning (Cohen & Johnson, 2017). De nær 40 prosentene som sier at religionen er svært viktig i livet deres, er mer tilfredse med livet enn andre innvandrere, og vel så tilfredse som befolkningen i sin helhet (gjennomsnittsverdi 8.3). Dette skyldes ikke først og fremst at misnøyen er spesielt lav blant de sterkt religiøse (se tabell 5.14), men at de har flere «superfornøyde». Hele 55 prosent av de religiøse skårer 9-10 på skalaen for tilfredshet, mens andelen svært fornøyde blant dem som er mindre religiøse varierer mellom 30 og 36 prosent. Det samme mønsteret ser vi for deltakingen i religiøse møter. Igjen er det de sterkt religiøse som skiller seg ut (tall ikke vist). 7 prosent av innvandrerne deltar på religiøse møter minst to ganger i uka, og denne gruppa har særdeles høy livstilfredshet (gjennomsnittsverdi 8.6).

Tabell 5.14 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter hvor viktig religion er i livet. Innvandrere, 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Hvor viktig er religion i livet			
0 (religion ikke viktig i det hele tatt)	20	7.5	575
1	11	7.5	93
2	13	7.7	153
3	21	7.3	123
4	10	7.6	144
5	17	7.7	510
6	9	7.9	180
7	6	7.8	233
8	14	7.6	316
9	23	7.4	159
10 (religion svært viktig)	12	8.3	1801

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.8 Diskriminering

I LKI 2016 ble det stilt en serie av spørsmål om diskriminering. Alle refererte til hendelser i løpet av de siste 12 månedene før intervjuet. Det ble stilt spørsmål om opplevelsen av forskjellsbehandling i fire konkrete situasjoner, i tillegg til et spørsmål om slik behandling i andre situasjoner. Intervjuede som var i arbeid ble spurt om de hadde opplevd forskjellsbehandling av kolleger, sjefer eller kunder på arbeidsplassen. De som svarte ja, ble spurt om de opplevde at dette skyldtes deres innvandrerbakgrunn. Personer som gikk på skole ble stilt spørsmål om forskjellsbehandling i skolen. De som hadde søkt arbeid i løpet av de siste 12 måneder ble spurt om det hadde hendt at de ikke hadde fått et arbeid de hadde søkt og var kvalifisert for. De som svarte ja fikk så et oppfølgingsspørsmål om dette skjedde på grunn av innvandrerbakgrunnen. Intervjuede som hadde hatt kontakt med det norske helsevesenet fikk også spørsmål om opplevd forskjellsbehandling, og igjen om dette hadde sammenheng med at de var innvandrere. Til slutt var det et spørsmål om forskjellsbehandling på grunn av innvandrerbakgrunn i andre enn de nevnte situasjonene, og hvilke dette i så fall var. Her var det åtte svarkategorier: I kontakt med politiet, på offentlig kontor, i forbindelse med boligkjøp eller -leie, på utesteder, i butikk eller bank, på buss, tog eller t-bane, på gater eller torg samt andre steder.

Begrepet forskjellsbehandling brukes istedenfor diskriminering. Årsaken er at diskriminering «..trolig i større grad enn forskjellsbehandling oppleves som et juridisk begrep, som for mange kan være vanskelig å kjenne seg igjen i» (Hamre, 2017, s. 160). Diskriminering tolkes som et resultat av negativ forskjellsbehandling.

Denne måten å spørre på er ikke uproblematisk. Den gjør det vanskeligere å få noe grep om det totale omfanget av forskjellsbehandling, siden hovedfokuset er på konkrete situasjoner som langt fra alle har vært i. På den annen side er det en fordel

at spørsmålene er mest mulig konkrete; det kan gjøre det lettere å hente fram opplevelsene fra hukommelsen.

21 prosent av de sysselsatte innvandrerne hadde opplevd forskjellsbehandling på arbeidsplassen de siste 12 måneder, andelen var særlig høy blant innvandrere fra Iran, Irak og Pakistan. ¾ av disse opplevde at dette skyldtes innvandrerbakgrunnen. 28 prosent av dem som ikke hadde fått en jobb de mente de var kvalifisert for, opplevde at det skyldtes at de var innvandrere. Denne andelen var 35 prosent eller høyere blant irakiske, iranske og somaliske innvandrere. 17 prosent av dem som var under utdanning hadde opplevd forskjellsbehandling ved en utdanningsinstitusjon, de aller fleste av disse tilskrev dette innvandrerbakgrunnen. Forskjellsbehandling innen helsevesenet var mindre utbredt. 10 prosent oppga forskjellsbehandling. Endelig var det 18 prosent av hele utvalget som oppgav at de hadde opplevd forskjellsbehandling på grunn av sin innvandrerbakgrunn i andre situasjoner, hvorav de mest vanlige var offentlig kontor og på gata (Hamre, 2017).

Vi har konstruert en samleindeks for forskjellsbehandling som de intervjuede tilskriver deres innvandrerbakgrunn. Det er en indeks som i prinsippet kan gå fra 0, altså at en ikke har opplevd slik behandling i noen situasjoner de siste 12 måneder, til 12. 12 innebærer at en har opplevd slik forskjellsbehandling i alle de nevnte situasjonene: arbeidsplass, utdanning, jobbsøking, i helsevesenet, i kontakt med politiet, på offentlig kontor, i forbindelse med boliganskaffelse, på utesteder, i butikk eller bank, ved bruk av transportmidler, på gate eller torg, eller i andre situasjoner. Indeksen er delt inn i fire kategorier, avhengig av antallet situasjoner med opplevd forskjellsbehandling: 0, 1, 2-3, 4+. Nærmere en tredjedel av utvalget har opplevd forskjellsbehandling de siste 12 måneder, 11 prosent i to-tre situasjoner og 4 prosent i fire eller flere situasjoner.

Tabell 5.15 viser som forventet at det er en klar sammenheng mellom opplevd forskjellsbehandling og livstilfredshet; jo flere situasjoner med forskjellsbehandling, desto lavere tilfredshet.

Tabell 5.15 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter opplevd forskjellsbehandling på grunn av innvandrerbakgrunn. 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Antall situasjoner med opplevd forskjellsbehandling			
0	11	8.1	3041
1	16	7.7	698
2-3	23	7.2	456
4+	30	6.8	170

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

5.3.9 Tillit og tilhørighet

Innvandrere har gjennomgående noe mindre tillit til sine medmennesker enn befolkningen som helhet. Innvandrere fra Polen og Tyrkia er de to landgruppene som gir uttrykk for lavest tillit, målt på en skala fra 0 til 10. Men innvandrere med lenger botid har mer tillit enn de som har bodd kort tid i landet (Blom, 2017b). Den institusjonelle tilliten, til viktige samfunnsinstitusjoner som det politiske systemet, rettsvesen og politi, er derimot like høy eller høyere blant innvandrergruppene.

Hva med opplevelsen av tilhørighet? Det kan ha stor velferdsmessig betydning å føle at man hører til et sted, og er «hjemme» i Norge. I LKI 2016 ble de intervjuede bedt om å angi hvor stor grad av tilhørighet de følte til Norge, på en skala fra 1 til 7. Relativt få opplevde liten grad av tilhørighet, 8 prosent svarte 1-3, mens 8 av 10 plasserte seg på trinn 5 eller høyere. Polakkene opplevde minst tilhørighet (gjennomsnittsverdi 5). Ikke overraskende øker tilhørigheten til Norge i takt med

økende botid. Tilhørigheten til opprinnelseslandet er også høy, i gjennomsnitt bare litt lavere enn gjennomsnittet for tilhørighet til Norge. Lavest tilhørighet til opprinnelseslandet finner vi blant iranere, afghanere og vietnamesere (Pettersen, 2017).

Lav tillit, både til «folk flest» og til institusjoner, er korrelert med lavere tilfredshet med livet. Institusjonell tillit er gjennomsnittet for den oppgitte tilliten til tre samfunnsinstitusjoner, på en skala fra 0 til 10: Det politiske system, rettsvesenet og politiet. De som i gjennomsnitt skårer 5 eller lavere, defineres som å ha lav institusjonell tillit. Middels tillit er skårer mellom 6 og 8, mens høy tillit er verdiene 9 eller 10. Mens 21 prosent av dem med lav institusjonell tillit er misfornøyde med livet, er andelen 8 prosent blant dem med høy tillit. Lav tillit til «folk flest» gir lignende utslag (tall ikke vist).

Det er en positiv sammenheng mellom tilhørighet til Norge og tilfredshet med livet. Relativt få innvandrere føler som nevnt liten grad av tilhørighet til Norge. Men de som gjør det (oppgir verdien 3 eller mindre på skalaen fra 1 til 7) er betydelig mer misfornøyde med livet enn de som har høy grad av tilhørighet til Norge (6-7 på skalaen). Forskjellen er betydelig (31 versus 12 prosent). Derimot er det ingen sammenheng mellom tilfredshet og opplevd tilhørighet til opprinnelseslandet (tall ikke vist).

5.3.10 Psykisk helse

Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016 inneholdt et spørsmålsbatteri om psykisk helse, hentet fra tidligere versjoner av *Hopkins Symptom Checklist*. Fem av disse inngår i HSCL-5, som er et mye brukt mål på psykisk helse i surveyundersøkelser. HSCL har spørsmål om symptomer på angst og depresjon i løpet av de siste 14 dagene før intervjuet. Hvert av dem, for eksempel om en har vært «mye bekymret og urolig» har fire svarkategorier: ikke plaget, litt plaget, ganske mye plaget og svært mye plaget. Disse kategoriene gis tallverdier fra 1 til 4, summeres for alle spørsmålene og divideres på fem for å beregne en gjennomsnittsverdi. En gjennomsnittlig skår over 2 regnes som indikasjon på psykiske problemer (Strand, Dalgard, Tambs & Rognerud, 2003).

Andelen med psykiske problemer er dobbelt så høy blant innvandrerne som i befolkningen som helhet, 12 versus 6 prosent. Blant irakiske, iranske og tyrkiske innvandrere er det om lag en av fem som har psykiske problemer, mens innvandrere fra Somalia, Sri Lanka, Vietnam og Eritrea har omtrent samme andel som i befolkningen som helhet (Blom, 2017a).

Det er en meget sterk sammenheng mellom psykiske problemer og livstilfredshet (tabell 5.16). Mens hele 43 prosent av dem som har betydelige angst- og depresjonslignende plager er misfornøyde med livet, er andelen bare 10 prosent blant dem som ikke har like store plager.

Tabell 5.16 Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter om en har psykiske problemer eller ikke. 2015-2016

	Misfornøyd (andel i prosent)	Gjennomsnitt (på skala fra 0 til 10)	Antall personer som svarte
Psykiske problemer (HSCL-5>2)			
Ja	43	6.2	548
Nei	10	8.1	3 800

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

6. Multivariat analyse

Jeg skal nå gå over til en annen form for analyse av materialet fra LKI 2016. Mens vi hittil har sett på sammenhengen mellom livstilfredshet og enkeltstående variabler (bivariat analyse), skal jeg i dette kapitlet undersøke hvordan sammenhengene ser ut når det tas hensyn til flere egenskaper på samme tid. Selv om vi blant annet har sett at det er en sammenheng mellom norskferdigheter og tilfredshet med livet (tabell 5.7), er det ikke gitt at denne sammenhengens består når vi tar hensyn til at de med dårlige norskferdigheter har andre egenskaper som også kan påvirke livstilfredsheten, for eksempel at de kommer fra bestemte land, har kort botid, eller at de er eldre og har dårligere helse enn innvandrerne med gode ferdigheter. Aller først skal jeg gi en kortfattet oversikt over hvilke variabler som inngår i analysen, og hvordan de er definert. For detaljer om spørsmålsformuleringer mm, se kapittel 4 og 5, samt dokumentasjonsrapporten for undersøkelsen (Holmøy & Wiggen, 2017).

6.1. Definisjon av variable

Uavhengig variabel: Tilfredshet med livet, på skala fra 0 til 10.

Avhengige variable:

Kjønn: Menn er referansekategorien.

Alder: Alder er inndelt i fire grupper, 16-24, 25-39, 40-54 og 55-74 år, som inngår i regresjonsanalysen som dummyvariable. Aldersgruppen 16-24 år er valgt som referansekategori.

Landbakgrunn: Alle de 12 opprinnelseslandene inngår som dummyvariable i regresjonsanalysen. Eritrea er valgt som referansekategori, siden tilfredsheten med livet blant innvandrerne fra Eritrea ligner mest på den vi finner i befolkningen som helhet (jf. den tidligere gjennomgangen av dette).

Botid: Botiden i Norge er inndelt i fire kategorier, som alle inngår som dummyvariable, og der de med kortest botid (2-4 år) er valgt som referansekategori.

Familietilknøyning: Her skilles det mellom kategoriene 1. gift eller samboende (referansekategori), 2. kjæreste eller forlovet, 3. enslig og 4. de som har en partner (gift/samboende, har kjæreste eller er forlovet), men som ikke har partneren bosatt i Norge. Opplysninger om kategori 2 og 4 har vi bare for dem som er under 40 år. Noen av dem som er enslige og over 40 kan med andre ord være forlovet eller ha en kjæreste, og noen av de gifte i denne aldersgruppen kan ha ektefellen bosatt utenfor Norge.

Utdanningsnivå: Måles ved hjelp av fire dummyvariable: Ingen/uoppgitt utdanning, grunnskole (referansekategori), videregående, universitet- eller høgskoleutdanning.

Arbeidstilknøyning: I alt ni dummyvariable måler forskjellige former for status knyttet til arbeidsmarkedet. Personer sysselsatt på heltid (37 timer+ i uken, samlet for hoved- og biarbeid) er brukt som referansekategori. De andre kategoriene er deltidsarbeid, sysselsatte ellers (de som ser på seg selv som yrkesaktive, men som ikke oppfyller de andre kriteriene for å bli definert som sysselsatt), arbeidsledige, elever/studenter, alders- eller førtidspensjonister, arbeidsuføre, de som mottar AAP (arbeidsavklaringspenger), samt andre (hjemmearbeidende, deltar i Introduksjonsprogrammet eller annet).

Norskferdigheter: Fire kategorier brukes, og alle inngår som dummies: Svært gode norskferdigheter, ganske gode, dårlige (som inkluderer både svaralternativene «ganske dårlige» og «svært dårlige»), samt uoppgitt. «Middels» norskferdigheter er brukt som referansekategori.

Diskriminering: Måles på grunnlag av antallet situasjoner der de intervjuede har opplevd forskjellsbehandling (jf. tidligere omtale av hvordan dette er beregnet). Referansekategori er ingen slike situasjoner, de andre kategoriene er forskjellsbehandling i en situasjon, i to-tre situasjoner og i fire eller flere situasjoner.

Helse: To indikatorer: Den første er en opptelling av helseproblemer, definert som antallet konkrete sykdommer eller diagnoser de intervjuede har hatt i løpet av de siste 12 måneder. Det gjøres et skille mellom 1-2 slike problemer og 3+ problemer. Ingen helseproblemer er referansekategori. Den andre indikatoren er et mål på funksjonsevne, nærmere bestemt om en person opplever begrensninger i utførelsen av «alminnelige hverdagsaktiviteter». Her gjøres det et skille mellom dem som opplever store begrensninger og dem som opplever noe begrensning. Ingen slike begrensninger i funksjonsevnen er referansekategori.

Økonomi: To mål på husholdningens økonomi inngår: den første er kontant-marginal, om økonomien er slik at husholdningen ville klare en uforutsett utgift på 10 000 kroner eller ikke. Det andre er basert på spørsmålet om hvor lett eller vanskelig det er å få pengene til å strekke til i hverdagen (få «endene til å møtes»). Her inngår tre dummyvariable: 1. De som opplever det som «svært vanskelig» å få pengene til å strekke til, 2. De som synes dette er «vanskelig» eller «forholdsvis vanskelig», og 3. De som synes det er «forholdsvis lett» å få pengene til å strekke til. «Lett» eller «svært lett» er referansekategori. I tillegg til dette inngår egne dummies for vet ikke/uoppgitt samt for 16-17-åringene (spørsmålene om økonomi går bare til dem som er 18+ år).

Sosiale relasjoner: Også her brukes to mål. Det første er om den intervjuede mangler noen nære som hun eller han kan snakke fortrolig med. Det andre er hvor ofte den intervjuede treffer gode venner. For kontakten med gode venner skilles det mellom dem som 1) treffer venner månedlig, 2) treffer venner minst ukentlig. Treffer venner sjeldnere enn månedlig er referansekategori.

Tilhørighet: Graden av tilhørighet til Norge er delt inn i tre: Middels tilhørighet er, på skalaen fra 1 til 7, de som skårer 4-5, mens høy grad av tilhørighet er de som har svart 6 eller 7. Lav tilhørighet (skårer 1-3) er referansekategori.

Tillit: Den institusjonelle tilliten er beregnet som gjennomsnittet for den oppgitte tilliten til tre samfunnsinstitusjoner, på en skala fra 0 til 10: Det politiske system, rettsvesenet og politiet. Middels tillit til disse samfunnsinstitusjonene er definert som skårer mellom 6 og 8, mens høy tillit er verdiene 9 eller 10. Lav institusjonell tillit (referansekategori) er verdier under 6. Generell tillit til andre mennesker måles også på en skala fra 0 til 10. Høy tillit defineres her som verdier mellom 8 og 10, mens middels tillit er verdier fra 5-7. Referansekategorien er lav tillit, det vil si verdier under 5.

Ensomhet: To dummy-variable måler graden av ensomhet. Den ene har verdien 1 hvis den intervjuede har oppgitt at han eller hun har vært «litt plaget» av ensomhet de siste to ukene, og 0 ellers. Den andre har verdien 1 hvis den intervjuede har oppgitt at han eller hun har vært «ganske mye plaget» eller «veldig mye plaget» av ensomhet, og 0 ellers. Referansekategorien er «ikke plaget».

Religion: Dette er basert på spørsmålet om hvor viktig religion er i livet til den intervjuede, på en skala fra 0 til 10, der 0 er ikke viktig i det hele tatt, og 10 er svært viktig. Her skiller det bare mellom dem som har svart 10 (religion svært viktig) og alle andre, i tråd med resultatene vist tidligere (tabell 5.14). Spørsmålet om deltaking i religiøse møter kunne også ha vært brukt, men innledende analyser viste at religiøs aktivitet ikke hadde noen selvstendig betydning, når religionens viktighet ble tatt inn i modellen.

Psykiske plager: Her tas det utgangspunkt i skåren på spørsmålsbatteriet HSCL-5. De som skårer over 2 i gjennomsnitt, defineres, i tråd med anbefalingene i litteraturen, som personer med betydelige psykiske plager (se tidligere omtale).

6.2. Analytisk strategi

Sammenhengene mellom livstilfredshet og de uavhengige variablene analyseres gjennom fem forskjellige modeller.

I den første modellen kontrolleres det bare for kjønn, alder, landbakgrunn og botid. De tre første egenskapene bør logisk sett komme først i rekken av antatte kausale effekter. Det er naturlig også å kontrollere for botid i den første modellen, siden det er grunn til å tro at botiden kan påvirke en rekke andre egenskaper, slik som opplevd tilhørighet til landet, integrasjonen i arbeidslivet, språkferdigheter mm.

I den andre modellen kontrolleres det, i tillegg til alle variablene som inngår i den første modellen, dels for variable knyttet til integrasjonen i arbeidsliv og familie, og dels for utdanningsnivå og norskferdigheter. Alt dette er fundamentale ressurser som er viktige for tilgangen til andre goder, blant annet inntekt, og for opplevd livskvalitet.

I den tredje modellen inngår også diskriminering. Hvor diskriminering skal plasseres er en vanskelig avgjørelse. Hvis diskriminering på jobbmarkedet fører til lavere sysselsetting og mer arbeidsledighet blant innvandrerne, kunne det tale for å ta diskriminering inn i en modell der status på arbeidsmarkedet ikke inngår. På den annen side kan det også tenkes at den opplevde diskrimineringen påvirkes av egenskaper som utdanningsnivå, norskferdigheter og erfaringer på arbeidsmarkedet (jf. at arbeidsgivere er skeptiske til å ansette folk som har vært arbeidsledige, se blant annet analysen til Birkelund, Heggebø og Rogstad (2016), som bekrefter dette). For den enkelte arbeidssøker kan det være vanskelig å vite om problemene på arbeidsmarkedet skyldes den etniske bakgrunnen, mangelen på norsk-kunnskaper, «hullene i cv'en» eller en kombinasjon av disse.

I den fjerde modellen kontrolleres det for variable knyttet til helse, økonomisk situasjon og sosiale relasjoner (fortrolighet og vennskap). Igjen er det åpenbart at disse egenskapene også etter alt å dømme påvirker egenskaper som er inkludert i tidligere modeller. Ikke minst er det grunn til å tro at helse påvirker sjansene på arbeidsmarkedet.

I den femte og siste modellen inkluderes en rekke subjektive vurderinger og holdninger av antatt betydning for tilfredsheten med livet, slik som opplevd tilhørighet til Norge, tilliten til sentrale institusjoner i Norge, tilliten til andre, opplevelsen av ensomhet, religiøsitet, og forekomsten av psykiske plager.

I den siste modellen er det grunn til å være særlig oppmerksom på faren for motsatt årsaksretning, altså at livstilfredsheten påvirker den antatte effektvariablen, eller at visse personlighetsfaktorer både påvirker tilfredsheten med livet og andre vurderinger, for eksempel opplevelsen av tilhørighet og tillit.

Den statistiske metoden som jeg anvender i det følgende er i hovedsak lineær regresjon. Den avhengige variabelen, livstilfredshet på en skala fra 0 til 10, behandles som en variabel som befinner seg på intervallnivå. Det antas altså at verdiene på variabelen er kardinalt sammenlignbare. Det innebærer at avstandene er de samme over hele skalaen, og kan sammenlignes på tvers av personer, for eksempel slik at avstanden fra 3 til 4 er den samme som avstanden fra 9 til 10. Slike antakelser er nødvendige for at det skal gi god mening å beregne gjennomsnittsverdier, og sammenligne dem mellom grupper.

Det kan imidlertid diskuteres om livstilfredshet kan behandles på denne måten, og om det ikke er bedre å analysere tilfredsheten med utgangspunkt i at det er en variabel på et ordinale målenivå. Det innebærer at verdiene kan rangordnes, men at man ikke kan anta at avstanden mellom verdiene er den samme. Egne statistiske analyseteknikker er utviklet for analyser av ordinale variabler, som «ordered logit» eller probitmodeller.

Flere har konkludert med at det i praksis spiller liten rolle hvilke statistiske analyseteknikker som blir benyttet. Resultatene blir likevel svært like (Ferrer-I-Carbonell & Frijters, 2004; OECD, 2013, s. 219). Det var også konklusjonen i en tidligere analyse av livstilfredshet, med data hentet fra den norske levekårsundersøkelsen (Barstad, 2011).

Fordelen med bruken av lineær regresjon er at estimatene har en intuitivt forståelig tolkning. Vi skal likevel gjøre en robusthetstest med bruk av logistisk regresjon, der vi bare analyserer dem som skårer lavt (5 eller mindre) på skalaen for livstilfredshet.

6.3. Resultater

Tabell 6.1 viser resultatene av analysen av de fem modellene, med estimater basert på lineær regresjon. For å gjøre en lang tabell noe kortere, er ikke estimatene for kategoriene vet ikke og uoppgitt vist, med mindre de gir signifikante utslag.

Modell 1: Innvandrere fra Polen, Tyrkia, Irak og Iran lavest tilfredshet

I den første modellen kontrolleres det bare for kjønn, alder, landbakgrunn og botid. Vi ser at kvinner er noe mer tilfredse enn menn, og at de eldre (55-74 år) er mer utilfredse enn de unge. Det mest påfallende funnet er de store variasjonene mellom innvandrerne, avhengig av hvilket land de kommer fra. Hvis vi ser bort fra de spesielle tallene for Vietnam, som etter alt å dømme skyldes metodiske problemer, er det fire land som skiller seg ut i negativ retning, med relativt lav tilfredshet: Polen, Tyrkia, Irak og Iran. Somalierne skiller seg ut i positiv retning, disse innvandrerne har den klart høyeste tilfredsheten.

Vi ser også at det er en klar tendens til at tilfredsheten øker med botiden. Forskjellen er betydelig. Sammenlignet med dem som har vært i landet mellom to og fire år, skårer de som har vært bosatt i Norge i mer enn 20 år 0.73 poeng høyere på 0-10 skalaen for tilfredshet.

Det er, naturlig nok, en sammenheng mellom alder og botid. Personer med lang botid vil i gjennomsnitt være betydelig eldre enn de som har kort botid. Når det er sterke sammenhenger mellom de uavhengige variablene i modellen, oppstår et problem med såkalt multikollinearitet. Statistiske tester for multikollinearitet (*variance inflation factor*, vif), tyder imidlertid ikke på at dette er noe alvorlig problem i denne, og de påfølgende, modellene (Field & Miles, 2010, s. 211). Hvis alder tas ut av modellen, er det fortsatt en signifikant, men noe svakere, sammenheng mellom botid og tilfredshet. Hvis botid innføres som en kontinuerlig

variabel, består også konklusjonen om stigende tilfredshet med økende botid (tall ikke vist).

Innvandringsgrunn var inne i en tidligere versjon av modellen, men ble tatt ut siden det ikke kunne påvises noen signifikant sammenheng med livstilfredshet i en modell der det også ble kontrollert for landbakgrunn. Det er likevel ikke mulig å skille effekten av disse variablene helt fra hverandre. Det store flertallet av arbeidsinnvandrerne i utvalget er for eksempel fra Polen, og ingen fra Polen har fluktbakgrunn.

Modell 2: Lavere tilfredshet blant innvandrerne utenfor arbeidsmarkedet

I den andre modellen kontrolleres det både for utdanningsnivå og norskferdigheter, og for familie- og arbeidslivsintegrasjon. Dette er, som forventet, faktorer som i høy grad korrelerer med livstilfredshet, ikke minst gjelder det forholdet til arbeidsmarkedet. Den forklarte variansen (R^2) øker fra 7 til 12 prosent. Sammenhengen med utdanning er derimot svak. Noe overraskende er det innvandrerne med uoppgitt eller ingen utdanning som er mest tilfredse, mens innvandrerne med høyest utdanning tenderer mot lavest tilfredshet. De egen-vurderte norskferdighetene har en viss betydning, tilfredsheten øker nokså jevnt med stigende ferdighetsnivå. Enslige er noe mindre tilfredse med livet enn de som har en partner. De som har en partner, men lever uten denne partneren i Norge, ser derimot ut til å være i en langt vanskeligere situasjon. Sammenhengen med livstilfredshet er sterk, av omtrent samme størrelsesorden som å være arbeidsledig. Å stå utenfor arbeidslivet som arbeidsufør eller gjennom å motta arbeidsavklaringspenger, er også sterkt forbundet med lavere livstilfredshet. Det gjenspeiler antakelig både velferdstapet ved å stå utenfor arbeidslivet, men også de økonomiske og helsemessige problemene som følger med. Som vi skal se i en seinere modell, blir disse sammenhengene langt svakere når mål på helse og økonomisk situasjon tas inn i modellen. Den største endringen i de andre variablene, er at effekten av botid svekkes betydelig. Det virker rimelig, siden det ofte tar tid å etablere norskferdigheter, familietilknytning (få partner til Norge) og integrasjon i arbeidslivet.

Modell 3: Sterk sammenheng med diskriminering

I den tredje modellen kontrolleres det for diskriminering. Opplevelsen av diskriminering er sterkt forbundet med lavere tilfredshet. Å ha erfart diskriminering i to-tre situasjoner, sammenlignet med ikke å ha erfart noen form for diskriminering, er forbundet med snaut 0.9 poeng lavere skår på tilfredshets-skalaen. Det er omtrent samme estimat som for arbeidsledighet i modell 2. Erfaringer med diskriminering i minst fire situasjoner er korrelert med en enda sterkere reduksjon av livstilfredsheten. Innføringen av diskriminering i modellen øker den forklarte variansen fra 0.12 til 0.16. Estimaten for de andre variablene påvirkes ikke mye av diskrimineringen, men estimatet for arbeidsledighet blir noe mindre. Det kan tolkes som et tegn på at opplevd diskriminering, på arbeidsmarkedet eller ellers, forklarer noe av sammenhengen mellom arbeidsledighet og tilfredshet. Noe av landforskjellene svekkes også, personer med bakgrunn fra Tyrkia, Irak og Iran skiller seg litt mindre ut når det tas hensyn til diskriminering.

Modell 4: Helse og økonomi har stor betydning

I den fjerde modellen inngår variable knyttet til helse, økonomisk situasjon og sosiale relasjoner. Dette er sider ved levekårene som også har stor betydning for opplevd livskvalitet, og det er en vesentlig økning av forklart varians. Nedsatt funksjonsevne på grunn av helseproblemer, og store vansker med å få husholdningsinntekten til å strekke til i hverdagen, er særlig utslagsgivende for tilfredsheten. Som i forrige modell svekkes noe av sammenhengen med

landbakgrunn. For to av de fem landene med lavest tilfredshet er det ikke lenger noen signifikant korrelasjon (Tyrkia og Irak). For vietnameserne og polakkene er det derimot ingenting som tyder på at helse eller økonomiske problemer bidrar til å forklare den relativt lave tilfredsheten. Andre forandringer i den fjerde modellen er at korrelasjonen mellom tilfredshet og stillingen på arbeidsmarkedet svekkes – særlig for de som er arbeidsuføre eller går på AAP. Dette er som forventet gitt andre undersøkelser – arbeidsledige eller de som er avhengige av helserelaterte ytelser har både dårligere helse og en mer krevende økonomisk situasjon enn yrkesaktive (Barstad, 2017a). En annen endring er at i denne modellen er høyere utdanning signifikant forbundet med lavere tilfredshet, sammenlignet med dem som har grunnskoleutdanning. Høyest tilfredshet har innvandrerne med ingen eller uoppgitt utdanning.

Modell 5: Lavere tilfredshet blant de ensomme og innvandrere med psykiske plager

I den femte og siste modellen inkluderes en rekke subjektive vurderinger og holdninger av antatt betydning for tilfredsheten med livet, slik som opplevd tilhørighet til Norge, tillit, ensomhet, religiøsitet, samt psykiske plager. Som forventet gir alle variablene klare utslag på tilfredsheten med livet. Ensomhet og psykiske plager ser ut til å bety særlig mye. Sammenlignet med ikke å være plaget, skårer de som er mye plaget av ensomhet 0.9 poeng lavere på tilfredshetsskalaen. Det samme er tilfelle for dem som skårer over den anbefalte grenseverdien for psykiske plager, sammenlignet med dem som skårer lavere. Det mest overraskende funnet er at religion betyr såpass mye for tilfredsheten, omtrent like mye som tilhørighet til landet, eller tillit til andre. Som nevnt er det mange innvandrere, i underkant av 40 prosent, som oppgir at religion er svært viktig i livet. Tilhørighet til Norge ser ut til å fremme den subjektive livskvaliteten. I spørreskjemaet til LKI ble det også spurt om tilhørighet til opprinnelseslandet, men denne variabelen hadde ingen sammenheng med tilfredshet, og ble derfor ikke tatt med i den multivariate analysen.

I den siste modellen reduseres styrken på en del av sammenhengene i modell 4. Siden det kontrolleres for ensomhet, er det ikke overraskende at variable knyttet til sosial integrasjon, for eksempel å ha partner bosatt i utlandet, eller mangle en å snakke fortrolig med, slår mindre ut. Estimater for effekten av diskriminering blir langt fra borte, men er også vesentlig mindre i den siste modellen. Det er umulig å trekke sikre slutninger om årsaksrekkefølgen her. Det kan være at erfaringer med diskriminering reduserer tillit, både til institusjoner og andre mennesker, og at dette igjen bidrar til lavere tilfredshet. Det er også mye som tyder på at erfaringer med diskriminering kan føre til svekket psykisk helse. Samtidig kan det ikke ses helt bort fra at psykiske problemer kan skape økt sårbarhet og en tendens til å oppleve situasjoner som diskriminerende selv når de ikke er det. I internasjonal litteratur er det gjennomført noen longitudinelle studier som tyder på at diskriminering påvirker psykisk helse, og at denne konklusjonen holder når det tas hensyn til hvordan psykisk helse kan påvirke rapporteringen av diskriminering (Pascoe & Richman, 2009). At diskriminering påvirker helseutfall er også sannsynliggjort gjennom eksperimentelle studier, der en for eksempel har vist filmer som beskriver diskriminering, og deretter målt fysisk eller psykisk stressnivå (Pascoe & Richman, 2009). Ellers kan en legge merke til at de fleste sammenhengene mellom landbakgrunn og tilfredshet ikke lenger er statistisk signifikante i den siste modellen. Det er to store unntak: Den sterkt negative effekten av å ha bakgrunn fra Vietnam, og den positive av å komme fra Somalia. Disse sammenhengene endrer seg relativt lite, uansett hvilke kontrollvariabler som trekkes inn. For Vietnam sin del er det, som tidligere nevnt, grunn til å tro at det er metodiske problemer som ligger til grunn. Hvorfor de med bakgrunn fra Somalia skårer så høyt, er et større mysterium. Her er det flere muligheter, både kulturelle forskjeller, for eksempel

knyttet til hvordan 0-10 skalaen brukes, eller at somalierne sammenligner sin situasjon med de svært vanskelige levekårene i Somalia. Det er imidlertid flere innvandrergupper som erfarer sterke kontraster mellom de vanskelige forholdene i opprinnelseslandet og situasjonen i Norge, uten at det ser ut til å være like utslagsgivende for tilfredsheten med livet.

6.4. Test av robusthet

Som en test på hvor robuste de nevnte konklusjonene er, skal jeg gjøre en analyse basert på logistisk regresjon. Jeg har da valgt andelen som skårer relativt lavt på skalaen for livstilfredshet, det vil si 5 eller lavere. I denne analysen forutsettes det ikke at den avhengige variabelen kan måles på en intervallskala. En annen grunn til å gjøre en slik analyse er argumenter som tilsier at det er lav livskvalitet som er den virkelige utfordringen, og som politikerne bør være mest opptatt av å gjøre noe med. Det er heller ikke sikkert at det er de samme variablene som betinger høy versus lav livskvalitet.

De uavhengige variablene som inngår er ellers definert på samme måte som i tabell 6.1. Styrken på de statistiske sammenhengene vises ved hjelp av oddsrater. Odds forholdstallet mellom andelen som har en egenskap og andelen som ikke har den, mens oddsraten er forholdet mellom to odds. Oddsrater over 1 indikerer at sammenhengen er positiv, mens oddsrater under 1 viser at sammenhengen er negativ.

Resultatene, gjengitt i vedleggstabell A1, viser seg å være svært like de som ble gjengitt i tabell 6.1. For eksempel er lengre botid forbundet med en synkende andel som rapporterer lav tilfredshet, i tråd med de tidligere resultatene. Landforskjellene er på enkelte punkter likevel noe annerledes. Mens estimatene for Polen stort sett ikke er signifikante (selv om effekten er i samme retning som i tabell 6.1), er det nå en signifikant sammenheng mellom bakgrunn fra Kosovo og lav livstilfredshet. Estimatet for somalisk bakgrunn er ikke statistisk signifikant i de første modellene, men blir det i modell 4 og 5. Det er en klar sammenheng mellom opplevd diskriminering og lav tilfredshet, men i modell 5 er ikke estimatene for diskriminering signifikante lenger. Utslaget for religiøsitet går i samme retning som i tabell 6.1, men er heller ikke statistisk signifikant.

Tabell 6.1 Regresjonsanalyse av tilfredshet med livet (skala 0-10). Ustandardiserte regresjonskoeffisienter (standardfeil i parentes)

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Kjønn					
Mann (ref.)
Kvinne	0.17* (0.07)	0.20** (0.07)	0.16* (0.07)	0.20** (0.07)	0.17* (0.07)
Alder					
18-24 (ref.)
25-39	0.10 (0.11)	0.12 (0.13)	0.10 (0.13)	0.32* (0.13)	0.31* (0.12)
40-54	-0.17 (0.12)	-0.06 (0.15)	-0.14 (0.15)	0.24 (0.14)	0.21 (0.14)
55-75	-0.38* (0.16)	-0.05 (0.20)	-0.20 (0.19)	0.20 (0.19)	0.08 (0.19)
Land					
Eritrea (ref.)
Polen	-0.55** (0.13)	-0.57** (0.14)	-0.50** (0.14)	-0.68** (0.14)	0.06 (0.14)
Bosnia	-0.08 (0.16)	-0.27 (0.16)	-0.23 (0.15)	-0.29 (0.15)	0.21 (0.15)
Kosovo	-0.22 (0.16)	-0.36* (0.16)	-0.31* (0.16)	-0.24 (0.15)	0.19 (0.15)
Tyrkia	-0.51** (0.15)	-0.44** (0.15)	-0.36* (0.15)	-0.29 (0.15)	0.14 (0.15)
Irak	-0.60** (0.17)	-0.56** (0.16)	-0.43** (0.16)	-0.11 (0.16)	0.16 (0.15)
Iran	-0.81** (0.15)	-0.84** (0.15)	-0.67** (0.15)	-0.54** (0.15)	0.07 (0.15)
Afghanistan	-0.10 (0.15)	-0.21 (0.15)	-0.15 (0.15)	0.02 (0.14)	0.33* (0.14)
Pakistan	-0.08 (0.16)	-0.12 (0.16)	-0.03 (0.16)	0.05 (0.15)	0.20 (0.14)
Sri Lanka	0.08 (0.15)	-0.16 (0.16)	-0.18 (0.15)	0.05 (0.15)	0.13 (0.14)
Vietnam	-1.44** (0.21)	-1.50** (0.21)	-1.47** (0.21)	-1.48** (0.21)	-1.20** (0.22)
Somalia	0.60** (0.14)	0.55** (0.14)	0.63** (0.13)	0.73** (0.13)	0.60** (0.13)

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Botid i år					
2-4 (ref.)
5-10	0.25* (0.12)	0.09 (0.12)	0.10 (0.11)	0.08 (0.11)	0.07 (0.10)
11-20	0.36** (0.12)	0.13 (0.13)	0.12 (0.12)	0.07 (0.12)	0.08 (0.11)
21-49	0.73** (0.13)	0.36* (0.15)	0.31* (0.14)	0.17 (0.13)	0.19 (0.13)
Familie					
Gift (ref.)
Forlovet -kjæreste, i Norge	.	-0.23 (0.16)	-0.15 (0.16)	-0.10 (0.15)	0.09 (0.14)
Partner ikke i Norge	.	-0.92** (0.21)	-0.91** (0.22)	-0.82** (0.21)	-0.45* (0.18)
Enslig	.	-0.36** (0.10)	-0.33** (0.10)	-0.27** (0.09)	-0.01 (0.09)
Utdanning					
Grunnskole (ref.)
Ingen eller uoppgitt	.	0.38* (0.17)	0.32 (0.17)	0.33* (0.16)	0.21 (0.16)
Videregående	.	-0.04 (0.10)	-0.05 (0.10)	-0.11 (0.09)	-0.01 (0.09)
Universitet eller høyskole	.	-0.20 (0.10)	-0.13 (0.10)	-0.26** (0.10)	-0.25** (0.09)
Arbeid					
Sysselsatt heltid (ref.)
Deltid	.	-0.45** (0.11)	-0.39** (0.11)	-0.32** (0.10)	-0.27** (0.10)
Sysselsatt ellers	.	-0.13 (0.17)	-0.10 (0.17)	0.14 (0.16)	0.04 (0.14)
Arbeidsledig	.	-0.88** (0.17)	-0.71** (0.17)	-0.44** (0.16)	-0.34* (0.15)
Elev/student	.	-0.27* (0.27)	-0.20 (0.13)	-0.13 (0.13)	-0.14 (0.13)
Pensjonist	.	-0.07 (0.24)	-0.11 (0.23)	0.24 (0.23)	0.10 (0.22)
Arbeidsufør	.	-1.19** (0.20)	-1.17** (0.20)	-0.32 (0.20)	-0.07 (0.19)
AAP	.	-1.31** (0.20)	1.29** (0.20)	-0.64** (0.20)	-0.49** (0.19)
Annet	.	-0.43* (0.17)	-0.39* (0.17)	-0.06 (0.16)	-0.22 (0.16)
Ferdigheter, norsk					
Middels (ref.)
Svært gode	.	0.47** (0.11)	0.50** (0.11)	0.33** (0.10)	0.20* (0.11)
Ganske gode	.	0.17 (0.10)	0.22* (0.09)	0.12 (0.09)	0.07 (0.09)
Dårlige	.	-0.24 (0.14)	-0.25 (0.14)	-0.21 (0.14)	-0.11 (0.13)
Uoppgitt	.	0.40* (0.16)	0.39* (0.15)	0.28 (0.15)	0.23 (0.15)
Diskriminering					
Ingen (ref.)
En situasjon	.	.	-0.40** (0.09)	-0.30** (0.08)	-0.13 (0.08)
2-3	.	.	-0.89** (0.11)	-0.74** (0.11)	-0.42** (0.11)
4+	.	.	-1.37** (0.17)	-1.09** (0.17)	-0.58** (0.17)
Helseproblemer					
Ingen (ref.)
1-2	.	.	.	0.12 (0.08)	0.15 (0.07)
3+	.	.	.	-0.52** (0.15)	-0.38** (0.14)
Begrenset funksjonsevne					
Nei (ref.)
Noe	.	.	.	-0.53** (0.13)	-0.35** (0.13)
Meget	.	.	.	-0.93** (0.16)	-0.70** (0.15)
Klarer 10 000 uforutsett utgift					
Ja (ref.)
Nei	.	.	.	-0.12 (0.08)	-0.08 (0.08)
Vanskelig å få pengene til å strekke til?					
Lett (ref.)
Svært vanskelig	.	.	.	-1.24** (0.17)	-0.87** (0.16)
Vanskelig	.	.	.	-0.62** (0.10)	-0.46** (0.10)
Forholdsvis lett	.	.	.	-0.35** (0.09)	-0.29** (0.09)
Fortrolig					
Ja (ref.)
Nei	.	.	.	-0.32** (0.11)	-0.16 (0.10)
Treffer venner					
Sjeldnere enn månedlig (ref.)
Månedlig	.	.	.	0.03 (0.10)	-0.04 (0.10)
Minst ukentlig	.	.	.	0.17 (0.09)	0.07 (0.09)

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Tilhørighet Norge					
Lav (ref.)
Middels	0.31 (0.16)
Høy	0.68** (0.16)
Tillit institusjoner					
Lav (ref.)
Middels	0.20* (0.09)
Høy	0.56** (0.10)
Tillit til andre					
Lav (ref.)
Middels	0.15 (0.10)
Høy	0.63** (0.11)
Ensomhet					
Ikke plaget (ref.)
Litt plaget	-0.47** (0.10)
Mye plaget	-0.88** (0.16)
Religion svært viktig i livet					
Nei (ref.)
Ja	0.57** (0.08)
Psyriske plager HSCL-5					
Nei (ref.)
Ja	-0.91** (0.14)
R ²	0.07	0.12	0.16	0.22	0.32
Antall observasjoner	4 365	4 365	4 365	4 328	4 145

*Signifikant på 5 prosent nivå, **signifikant på 1 prosent nivå

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

7. Diskusjon

7.1. Oppsummering av hovedfunn

I gjennomsnitt er det små forskjeller i livstilfredshet mellom innvandrerne og befolkningen som helhet. Like mange i de to gruppene er svært fornøyde. Misnøyen (5 eller lavere på skalaen fra 0 til 10) er likevel noe større blant innvandrerne.

Sammenlignet med tilsvarende gruppe i befolkningen som helhet, er misnøyen særlig stor blant eldre menn (55-74 år). Aldersmønsteret for tilfredsheten med livet er et annet blant innvandrerne enn i befolkningen, med klare tegn til forverring med økende alder. De samme forskjellene finner vi også for helse. En annen forskjell gjelder betydningen av utdanning. Mens høyere utdanning er forbundet med større tilfredshet blant nordmenn flest, er ikke det tilfelle blant innvandrerne. Forskjellene i innvandrernes disfavør finner vi bare blant dem som har utdanning på videregående nivå eller høyere.

Det er liten eller ingen sammenheng mellom innvandringsgrunn og tilfredsheten med livet. Tilfredsheten stiger imidlertid med økende botid. Menn med kort botid er særlig misfornøyde.

Selv om det altså i gjennomsnitt er små forskjeller i tilfredshet sammenlignet med befolkningen som helhet, er de interne variasjonene blant innvandrerne langt mer slående. Innvandrere fra fire land skiller seg ut med særlig lav tilfredshet: Iran, Irak, Tyrkia og Polen. I den motsatte enden av fordelingen finner vi innvandrerne fra Somalia. Også innvandrerne fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka ser ut til å være vel så tilfredse med livet som nordmenn flest. Det er snakk om markante forskjeller; andelen misfornøyde blant personer fra Iran og Irak er snaut tre ganger så høy som blant somalierne.

Tilfredsheten blant innvandrere henger sammen med en rekke sider ved levekårene, uavhengig av hverandre. Blant relativt «objektive» faktorer finner vi særlig sterke utslag av a) å ha en partner som ikke bor i Norge, b) opplevd diskriminering i minst to situasjoner de siste 12 måneder, c) nedsatt funksjonsevne, og d) en vanskelig økonomi. Så mange som 37 prosent av innvandrerne som oppgir at det er svært vanskelig å få «endene til å møtes» er misfornøyde med livet, sammenlignet med 7 prosent av dem som oppgir at det er lett eller svært lett. Denne sammenhengen bekreftes når en rekke kontrollvariabler trekkes inn i den multivariate analysen. Blant de mer subjektive faktorene er det særlig sterke utslag av ensomhet og psykiske plager. I tillegg er det også klare sammenhenger mellom tilfredshet og subjektive faktorer som tilhørighet til Norge, tillit og religiøsitet.

Hovedresultatene holder seg, selv når tilfredshetsvariabelen analyseres på en annen måte (logistisk regresjon med binær avhengig variabel). Det er noen forskjeller, blant annet er estimatet for religiøsitet ikke lenger signifikant i den logistiske regresjonen. Det stemmer godt med den bivariante sammenhengen (vist i tabell 5.14); de sterkt religiøse skiller seg ut ved å ha mange som er svært fornøyde (skårer 9-10), mens andelen misfornøyde er nærmere gjennomsnittet.

7.2. Diskusjon i lys av tidligere forskning

Denne studien bekrefter mye av det bildet som er gitt av annen forskning på forskjeller i livskvalitet, jf. gjennomgangen i kapittel 2. En analyse av Levekårsundersøkelsen om helse 2015, fant at 15 prosent av innvandrerne fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, samt Europa utenom EU28/EØS, var relativt misfornøyde med livet, sammenlignet med 8

prosent i hele den voksne befolkningen. (Barstad, 2017a). Det er interessant at resultatene er så like, selv om LKI 2016 antakelig fanger opp flere av de minst integrerte innvandrerne, ikke minst de med dårligst norskkunnskaper.

Hva er det som forklarer at innvandrerne har noe lavere subjektiv livskvalitet enn majoritetsbefolkningen? Tidligere forskning har ikke gitt noe entydig svar på dette, men trukket fram ulike faktorer. Denne undersøkelsen kan heller ikke gi noe klart svar, siden LKI 2016 bare er en undersøkelse av innvandrerbefolkningen fra noen utvalgte land, og resultatene for befolkningen som helhet er hentet fra en annen undersøkelse. Noen sannsynlige årsaker er det likevel mulig å peke på.

Ett svar handler om *diskriminering*. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere viser at erfaringer med forskjellsbehandling er utbredt, og er forbundet med en betydelig reduksjon av tilfredsheten med livet. Dette er i tråd med resultatene til Safi (2010), med utgangspunkt i European Social Survey. Også annen forskning har funnet at diskriminering er forbundet med redusert tilfredshet, se Verkuyten (2008) og Kamberi, Martinovic og Verkuyten (2015). Innvandrere fra to av landene med lavest tilfredshet, Iran og Irak, ser ut til å være mer utsatt for forskjellsbehandling enn andre innvandrere, mens innvandrere fra Eritrea, Sri Lanka og Vietnam er blant dem som opplever relativt lite forskjellsbehandling (Hamre, 2017). Som vist i tabell 6.1, ble forskjellene i livstilfredshet mellom innvandrere fra Eritrea (referansekategori) og fra Tyrkia, Iran og Irak noe mindre ved kontroll for diskriminering.

En annen forklaring kan knyttes til *økonomi*. Som vist, er økonomiske problemer sterkt korrelert med lav livstilfredshet. Innvandrere har langt oftere slike problemer enn nordmenn flest. Det gjelder også innvandrerne fra landene med lavest subjektiv livskvalitet, som Irak og Iran. Økonomiske problemer har igjen delvis sammenheng med integrasjonen på arbeidsmarkedet. På den annen side er økonomiske problemer også utbredt blant innvandrere fra Somalia og Eritrea, og disse er likevel svært tilfredse. I internasjonal litteratur finner De Vroome og Hooghe (2014) at indikatorer på dårlig økonomi (som arbeidsledighet og selvrapporterte økonomiske problemer) forklarer en vesentlig del av forskjellene i livstilfredshet mellom majoritetsbefolkningen i Nederland og personer med bakgrunn fra Marokko og Tyrkia.

Innvandrere har også særegne problemer knyttet til lavere *integrasjon i arbeidslivet*, og til *sosial kontakt* (partner ikke i Norge, færre som har en fortrolig å snakke med). Innvandrerne er mer plaget av ensomhet enn gjennomsnittet i befolkningen, særlig de som kommer fra Irak og Iran (Sandnes, 2017). Ensomhet er lite tematisert i den internasjonale litteraturen som en forklaring på lavere tilfredshet blant innvandrere, men den tidligere nevnte studien fra Nederland tyder på at manglende sosial støtte kan bidra til å forklare forskjellene (De Vroome & Hooghe, 2014).

En ytterligere forklaring er at innvandrerne har problemer med *språket*, som igjen er en medvirkende årsak til vansker med å få uttelling for utdanning og kompetanse fra hjemlandet. Som vist, er det paradoksalt nok de som har lavest eller uoppgitt utdanning som er mest tilfreds. Innvandrerne må oftere enn majoritetsbefolkningen jobbe i yrker de ikke er utdannet for. Dette er ett av trekkene ved arbeidsmarkedssituasjonen som bidrar til å forklare lavere tilfredshet blant innvandrerne, ifølge en tysk studie (Z Koczan, 2013). For noen innebærer flyttingen til et annet land en *nedadgående sosial mobilitet*, som når legen eller personen med doktorgrad må livnære seg som drosjesjåfør framfor å jobbe med det de er utdannet til. Slik nedadgående mobilitet er forbundet med økt risiko for psykiske problemer, ifølge internasjonal forskning (Close et al., 2016). Som vi har

sett, er det færre blant innvandrerne enn i befolkningen som helhet som sier at jobben gir gode muligheter til å utnytte ferdigheter, kunnskaper og erfaringer som de har fått gjennom utdanning og arbeid.

Det er altså en rekke faktorer som bidrar til å forklare forskjeller mellom innvandrergруппene, og som sannsynligvis også er en del av forklaringen på hvorfor innvandrerne som helhet har noe lavere livskvalitet. Likevel, på tross av den utbredte diskrimineringen, og dårligere levekår på en rekke områder, har innvandrerne i gjennomsnitt nesten like høy tilfredshet som befolkningen. Innvandrernes tilfredshet ser ut til å være høyere enn det en skulle forvente, gitt deres relativt dårlige levekår. Det mest påfallende eksemplet er innvandrerne fra Somalia, som på tross av forskjellsbehandling på arbeidsmarkedet, lav utdanning, lav sysselsettingsgrad og utbredte økonomiske problemer, likevel framtrer som mer tilfredse enn gjennomsnittsnordmannen. Noe lignende gjelder innvandrerne fra Eritrea. Relativt mange fra disse landene har ikke partneren i Norge.

Så hvordan kan vi forklare dette? Noe av forklaringen kan ligge i sammenligningen med opprinnelseslandet. Norge er et av verdens rikeste og lykkeligste land. Sammenlignet med situasjonen i opprinnelseslandet, kan diskriminering og relativt dårlige levekår fortone seg som mer akseptable. Nylig kunne en studie basert på tyske paneldata vise at når bnp i opprinnelseslandet økte, var det forbundet med redusert livstilfredshet blant innvandrerne fra dette landet. Undersøkelser som dette gir klare indikasjoner på at innvandrere bruker det som skjer i opprinnelseslandet som referanse i bedømmelsen av sin egen livssituasjon (Akay, Bargain & Zimmermann, 2017).

En annen mulig forklaring er kultur. Kulturen som innvandrerne tar med seg fra hjemlandet kan bidra til å forklare forskjeller, både mellom ulike innvandrergруппer og mellom innvandrerne og majoritetsbefolkningen. Hajdu og Hajdu (2016) finner at innvandrere som kommer fra land med lav livstilfredshet, er mindre fornøyd med livet enn innvandrere fra land med høy tilfredshet, selv når de bor i samme land, og ved kontroll for en rekke demografiske, sosiale og økonomiske kjennetegn. Selv om landet innvandrerne kommer fra har noe å si, er det likevel slik at levekårene i tilflyttingslandet betyr definitivt mest for den opplevde livskvaliteten (Exton, Smith & Vandendriessche, 2015).

Det er vanskelig å vurdere hva slike forklaringer kan ha å si for våre funn. De nyeste resultatene fra Gallup World Poll viser at Afghanistan skårer dårligst på livstilfredshet⁶ blant landene som inngår i LKI 2016, mens Polen skårer høyest (Helliwell et al., 2018). Forskjellen på 0-10 skalaen er betydelig (3.6 versus 6.1). Irak og Sri Lanka har omtrent samme verdi (4.5). Disse forskjellene er ikke de samme som vi finner i LKI 2016.

En faktor som kan ha noe å si for et høyere tilfredshetsnivå blant innvandrerne enn det de objektive forholdene skulle tilsi, er religiøsitet. Innvandrerne er langt mer religiøse enn nordmenn flest, og som vist bidrar den sterke religiøsiteten til en markant heving av tilfredshetsnivået. Innvandrerne fra Eritrea og Somalia er blant de mest religiøse innvandrergруппene. Mer enn åtte av ti innvandrere fra Eritrea og Somalia sier at religion er svært viktig i livet, det samme gjelder 75 prosent av dem som kommer fra Pakistan.

⁶ Målet på tilfredshet er Cantrils stige. I dette spørsmålet bes den intervjuede om å forestille seg en stige med trinn nummerert fra 0 på bunnen til 10 på toppen, hvor toppen representerer det best tenkelige livet og bunnen av stigen representerer det verst tenkelige livet for han eller henne. Den intervjuede skal så angi hvilket trinn han eller hun føler at de står på for tiden

7.3. Begrensninger

En begrensning ved det foreliggende datamaterialet er usikkerheten knyttet til intervjumetoden. I sine anbefalinger for måling av subjektiv livskvalitet, trekker OECD (2013) fram telefonintervjuer som den alt i alt minst egnede. OECD anbefaler intervju ansikt til ansikt. En sammenligning av subjektiv livskvalitet blant personer i Storbritannia fant at de som ble intervjuet over telefonen blant annet oppgav høyere tilfredshet med livet enn de som ble intervjuet ansikt til ansikt. Det viste seg også at intervjuformen påvirket de substansielle konklusjonene, det var for eksempel ingen sammenheng mellom utdanning og tilfredshet i telefonintervjuene, mens det var en signifikant positiv sammenheng i ansikt-til-ansikt intervjuene (Dolan & Kavetsos, 2016). Det er vanskelig å si hva dette kan bety for resultatene i denne undersøkelsen. De fleste intervjuene ble foretatt per telefon, men 18 prosent var ansikt til ansikt. Jeg har testet for om det er noen korrelasjon mellom intervjumetoden (telefon eller ikke) og livstilfredshet i de multivariate modellene, uten å finne noen signifikant sammenheng. Annen forskning har sammenlignet telefonintervjuer med svarene gitt i selvutfyllingsskjemaer (internettbaserte eller postale), og igjen funnet klare forskjeller for noen typer sensitive spørsmål (Kreuter et al., 2008; Milton, Ellis, Davenport, Burns & Hickie, 2017). Svarene for noen grupper blir mer påvirket av dette enn andre (Milton et al., 2017). Det kan være lettere å gi ærlige svar i et anonymt selvutfyllingsskjema. Fordelen med å fylle ut skjemaene selv, er at en unngår faren for intervjuereffekt, for eksempel at den intervjuede ønsker å framstå som mest mulig «vellykket» og normal i intervjuerens øyne.

Alt i alt er det vanskelig å vite om forskjellene mellom landgruppene, og mellom innvandrerne og befolkningen for øvrig, ville sett annerledes ut med valg av andre spørremetoder. Dette er et tema som er lite problematisert i forskningen om innvandreres livskvalitet, og det er flere indikasjoner på at det er et tema som fortjener større oppmerksomhet.

En annen begrensning er at undersøkelsen ikke omfatter alle innvandrerne til Norge. Mange av dem som ikke er med, tilhører imidlertid landgrupper som en må anta har relativt få problemer med å tilpasse seg det norske samfunnet. Det gjelder for eksempel innvandrere fra andre nordiske land.

En tredje begrensning er at sammenligningene mellom innvandrerne og befolkningen som helhet gjøres på grunnlag av to forskjellige undersøkelser. Verken tidspunktet for gjennomføring eller formuleringen av spørsmålet om tilfredshet med livet er helt identisk. Den viktigste forskjellen er antakelig at spørsmålet om tilfredshet stilles i ulike kontekster. I LKI 2016 stilles spørsmålet ganske seint i skjemaet, etter en sekvens om religiøs tro og praksis. I Levekårsundersøkelsen om helse 2015 stilles spørsmålet tidlig i intervjuet, etter en sekvens om helse og funksjonsevne. Det er vist i metodelitteraturen at hvilke spørsmål som kommer før spørsmålene om subjektiv livskvalitet, kan påvirke svarene (Deaton & Stone, 2016; OECD, 2013) En generell anbefaling er at spørsmål om tilfredshet ol. ikke bør plasseres rett etter spørsmål som forsterker oppmerksomheten på bestemte livsområder eller utløser sterke følelsesmessige reaksjoner (Nes, Hansen & Barstad, 2018, s. 45).

En fjerde begrensning er at inntekt ikke er med. LKI 2016 har imidlertid mange spørsmål om økonomisk levekår av en mer subjektiv karakter, og disse ser i hovedsak ut til å gi samme inntrykk av de økonomiske forskjellene som inntektsdata (Strøm & Bye, 2017).

En femte begrensning er gjengs for tverrsnittsundersøkelser: Slike undersøkelser kan vanskelig brukes til å si noe om årsakssammenhenger. For å si noe mer sikkert

om dette, trengs paneldata som kontrollerer for personlighet og andre uobserverte forskjeller som er konstante over tid. Undersøkelser basert på paneldata finner gjerne svakere sammenhenger mellom livstilfredshet og livsomstendigheter enn de en finner i tverrsnittsundersøkelser.

En sjette og siste begrensning ligger i den avhengige variabelen. I denne rapporten har vi basert oss på det enkle spørsmålet om tilfredshet med livet på en skala fra 0 til 10. OECD (2013) anbefaler at en bruker skalaer som inneholder flere spørsmål om samme fenomen, framfor enkeltspørsmål om tilfredshet med livet. Den mest brukte skalaen for tilfredshet i faglitteraturen er *Satisfaction with Life Scale* (SWLS), som inneholder fem spørsmål. En nyere studie basert på amerikanske og tyske surveydata tyder imidlertid på svært like resultater, enten en bruker enkeltstående spørsmål eller SWLS (Cheung & Lucas, 2014).

Referanser

- Abebe, D. S., Lien, L. & Hjelde, K. H. (2014). What We Know and Don't Know About Mental Health Problems Among Immigrants in Norway. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 16(1), 60-67. doi: 10.1007/s10903-012-9745-9
- Akay, A., Bargain, O. & Zimmermann, K. F. (2017). Home Sweet Home? Macroeconomic Conditions in Home Countries and the Well-Being of Migrants. *Journal of Human Resources*, 52(2), 351-373. doi: 10.3368/jhr.52.2.0115-6900R1
- Akay, A., Constant, A., Giuliotti, C. & Guzi, M. (2017). Ethnic diversity and well-being. *Journal of Population Economics*, 30(1), 265-306. doi: 10.1007/s00148-016-0618-8
- Angelini, V., Casi, L. & Corazzini, L. (2015). Life satisfaction of immigrants: does cultural assimilation matter? *Journal of Population Economics*, 28(3), 817-844. doi: 10.1007/s00148-015-0552-1
- Bak-Klimek, A., Karatzias, T., Elliott, L. & Maclean, R. (2015). The Determinants of Well-Being Among International Economic Immigrants: A Systematic Literature Review and Meta-Analysis. *Applied Research in Quality of Life*, 10(1), 161-188. doi: 10.1007/s11482-013-9297-8
- Barstad, A. (2011). Ressurser, behov og subjektiv livskvalitet. En analyse av levekårsundersøkelsen 2008. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 14(3), 163-180.
- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Barstad, A. (2016). *Hopning av dårlige levekår: en analyse av levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013*. Rapporter 2016/32. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Barstad, A. (2017a). *Humanitære behov i Norge*. Oslo: Røde Kors.
- Barstad, A. (2017b). *Innvandring, innvandrere og livskvalitet: en litteraturstudie*. Rapporter 2017/3. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Birkelund, G. E., Heggebø, K. & Rogstad, J. (2016). Additive or Multiplicative Disadvantage? The Scarring Effects of Unemployment for Ethnic Minorities. *European Sociological Review*, jcw030. doi: 10.1093/esr/jcw030
- Blom, S. (2017a). Helse. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 191-208). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. (2017b). Holdninger, verdier og tillit. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 172-190). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Bobowik, M., Basabe, N. & Paez, D. (2015). The bright side of migration: Hedonic, psychological, and social well-being in immigrants in Spain. *Social Science Research*, 51, 189-204. doi: 10.1016/j.ssresearch.2014.09.011
- Brulde, B. (2010). Happiness, morality, and politics. *Journal of Happiness Studies*, 11(5), 567-583. doi: 10.1007/s10902-010-9207-9
- Cheung, F. & Lucas, R. E. (2014). Assessing the validity of single-item life satisfaction measures: results from three large samples. *Quality of Life Research*, 23(10), 2809-2818. doi: 10.1007/s11136-014-0726-4

- Clark, A. E., Fleche, S., Layard, R., Powdthavee, N. & Ward, G. (2018). *The origins of happiness. The science of well-being over the life course*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Close, C., Kouvonen, A., Bosqui, T., Patel, K., O'Reilly, D. & Donnelly, M. (2016). The mental health and wellbeing of first generation migrants: a systematic-narrative review of reviews. *Globalization and Health*, 12, 13. doi: 10.1186/s12992-016-0187-3
- Cohen, A. B. & Johnson, K. A. (2017). The Relation between Religion and Well-Being. *Applied Research in Quality of Life*, 12(3), 533-547. doi: 10.1007/s11482-016-9475-6
- Conti, G. & Pudney, S. (2011). Survey design and the analysis of satisfaction. *Review of Economics and Statistics*, 93(3), 1087-1093. doi: 10.1162/REST_a_00202
- de Vroome, T. & Hooghe, M. (2014). Life Satisfaction among Ethnic Minorities in the Netherlands: Immigration Experience or Adverse Living Conditions? *Journal of Happiness Studies*, 15(6), 1389-1406. doi: 10.1007/s10902-013-9483-2
- Deaton, A. & Stone, A. A. (2016). Understanding context effects for a measure of life evaluation: how responses matter. *Oxford Economic Papers-New Series*, 68(4), 861-870. doi: 10.1093/oeq/gpw022
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. doi: 10.1207/S15327965PLI1104_01
- Departementene. (2017). *Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017-2022)*. Oslo: Helsedepartementet Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/f53f98fa3d3e476b84b6e36438f5f7af/strategi_for_god_psykisk-helse_250817.pdf.
- Diener, E., Inglehart, R. & Tay, L. (2013). Theory and Validity of Life Satisfaction Scales. *Social Indicators Research*, 112(3), 497-527. doi: 10.1007/s11205-012-0076-y
- Dolan, P. & Kavetsos, G. (2016). Happy Talk: Mode of Administration Effects on Subjective Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, 17(3), 1273-1291. doi: 10.1007/s10902-015-9642-8
- Egge-Hoveid, K. (2017). Utdanning. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 93-101). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Enes, A. W. (2017a). Religion. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 82-92). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Enes, A. W. (2017b). Økonomisk romslighet. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 209-223). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Esipova, N., Ray, J., Fleming, J. & Pugliese, A. (2018). Migrant acceptance index: Do migrants have better lives in countries that accept them? I J. F. Helliwell, R. Layard & J. D. Sachs (Red.), *World Happiness Report 2018* (s. 161-167). New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Exton, C., Smith, C. & Vandendriessche, D. (2015). *Comparing Happiness across the World: Does Culture Matter?* OECD Statistics Working Papers. OECD Publishing. Hentet fra <http://dx.doi.org/10.1787/5jrppzd9bs2-en>

- Ferrer-i-Carbonell, A. & Frijters, P. (2004). How important is methodology for the estimates of the determinants of happiness? *Economic Journal*, 114(497), 641-659. doi: 10.1111/j.1468-0297.2004.00235.x
- Field, A. & Miles, J. (2010). *Discovering statistics using SAS*. London: Sage.
- Hajdu, G. & Hajdu, T. (2016). The Impact of Culture on Well-Being: Evidence from a Natural Experiment. *Journal of Happiness Studies*, 17(3), 1089-1110. doi: 10.1007/s10902-015-9633-9
- Hamre, K. (2017). Diskriminering. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/10* (s. 160-171). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Helliwell, J. F., Huang, H., Wang, S. & Shiple, H. (2018). International migration and world happiness. I J. F. Helliwell, R. Layard & J. D. Sachs (Red.), *World Happiness Report 2018* (s. 13-43). New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Helsedepartementet. (2015). *Folkehelsemeldingen: mestring og muligheter. Stortingsmelding nr. 19 (2014-2015)*.
- Hendriks, M. (2015). The happiness of international migrants: A review of research findings. *Migration Studies*, 3(3), 343-369. doi: 10.1093/migration/mnu053
- Hendriks, M. & Bartram, D. (2016). Macro-conditions and immigrants' happiness: Is moving to a wealthy country all that matters? *Social Science Research*, 56, 90-107. doi: 10.1016/j.ssresearch.2015.11.006
- Hendriks, M., Burger, M. J., Ray, J. & Esipova, N. (2018). Do international migrants increase their happiness and that of their families by migrating? I J. F. Helliwell, R. Layard & J. D. Sachs (Red.), *World Happiness Report 2018* (s. 44-65). New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Holmøy, A. & Wiggen, K. S. (2017). Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016. Dokumentasjonsrapport. Notater 2017/20. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Hombrados-Mendieta, M. I., Gomez-Jacinto, L., Dominguez-Fuentes, J. M. & Garcia-Leiva, P. (2013). Sense of Community and Satisfaction with Life among Immigrants and the Native Population. *Journal of Community Psychology*, 41(5), 601-614. doi: 10.1002/jcop.21559
- IOM. (2013). *World Migration Report 2013. Migrant well-being and development*. Geneva: International Organization for Migration.
- Isungset, M. A. & Lunde, E. S. (2017). Levekårsundersøkelsen om helse 2015. Dokumentasjonsrapport. Notater 2017/9. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ivlevs, A. & Veliziotis, M. (2018). Local-level immigration and life satisfaction: The EU enlargement experience in England and Wales. *Environment and Planning A*, 50(1), 175-193. doi: 10.1177/0308518x17740895
- Kamberi, E., Martinovic, B. & Verkuyten, M. (2015). Life Satisfaction and Happiness Among the Roma in Central and Southeastern Europe. *Social Indicators Research*, 124(1), 199-220. doi: 10.1007/s11205-014-0783-7
- Kirmanoglu, H. & Baslevent, C. (2014). Life Satisfaction of Ethnic Minority Members: An Examination of Interactions with Immigration, Discrimination, and Citizenship. *Social Indicators Research*, 116(1), 173-184. doi: 10.1007/s11205-013-0276-0
- Koczan, Z. (2013). Does integration increase life satisfaction? *Cambridge Working Papers in Economics (CWPE)* (CWPE 1314). doi: 10.17863/CAM.5392

- Koczan, Z. (2016). (Why) are immigrants unhappy? *Iza Journal of Migration*, 5, 1-25. doi: 10.1186/s40176-016-0052-4
- Kreuter, F., Presser, S. & Tourangeau, R. (2008). Social Desirability Bias in CATI, IVR, and Web Surveys. The Effects of Mode and Question Sensitivity. *Public Opinion Quarterly*, 72(5), 847-865. doi: 10.1093/poq/nfn063
- Kuroki, M. (2018). Racial diversity, immigrants and the well-being of residents: evidence from US counties. *Journal of Population Economics*, 31(1), 107-133. doi: 10.1007/s00148-017-0657-9
- Kuure, V. Z., Arku, G., Luginaah, I., Abada, T. & Buzzelli, M. (2016). Impact of Remittance Behaviour on Immigrant Homeownership Trajectories: An Analysis of the Longitudinal Survey of Immigrants in Canada from 2001 to 2005. *Social Indicators Research*, 127(3), 1135-1156. doi: 10.1007/s11205-015-1011-9
- Luhmann, M., Lucas, R. E., Eid, M. & Diener, E. (2013). The Prospective Effect of Life Satisfaction on Life Events. *Social Psychological and Personality Science*, 4(1), 39-45. doi: 10.1177/1948550612440105
- Milton, A. C., Ellis, L. A., Davenport, T. A., Burns, J. M. & Hickie, I. B. (2017). Comparison of Self-Reported Telephone Interviewing and Web-Based Survey Responses: Findings From the Second Australian Young and Well National Survey. *Jmir Mental Health*, 4(3), 11. doi: 10.2196/mental.8222
- Nes, R. B., Hansen, T. & Barstad, A. (2018). Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem. Rapport IS-2727. Oslo: Helsedirektoratet.
- Obucina, O. (2013). The Patterns of Satisfaction Among Immigrants in Germany. *Social Indicators Research*, 113(3), 1105-1127. doi: 10.1007/s11205-012-0130-9
- OECD. (2013). *OECD guidelines on measuring subjective well-being*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2017). *How's Life? 2017: Measuring well-being*. Paris: OECD Publishing.
- Pascoe, E. A. & Richman, L. S. (2009). Perceived Discrimination and Health: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*, 135(4), 531-554. doi: 10.1037/a0016059
- Pettersen, S. V. (2017). Transnasjonale bånd og tilhørighet. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 45-56). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ramm, J. (2010). *På like vilkår? Helse og levekår blant personer med nedsatt funksjonsevne*. Statistiske analyser 115. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Revolv, M. K. (2017). Arbeid og arbeidsmiljø. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 102-119). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ryan, D., Dooley, B. & Benson, C. (2008). Theoretical perspectives on post-migration adaptation and psychological well-being among refugees: Towards a resource-based model. *Journal of Refugee Studies*, 21(1), 1-18.
- Safi, M. (2010). Immigrants' Life Satisfaction in Europe: Between Assimilation and Discrimination. *European Sociological Review*, 26(2), 159-176. doi: 10.1093/esr/jcp013
- Sandnes, T. (2017). Sosial kontakt. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/3* (s. 70-81). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

- Simpson, N. B. (2013). Happiness and migration. I A. F. Constant & K. F. Zimmerman (Red.), *International Handbook on the Economics of Migration* (s. 393-407). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Strand, B. H., Dalgard, O. S., Tambs, K. & Rognerud, M. (2003). Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36). *Nordic Journal of Psychiatry*, 57(2), 113-118. doi: 10.1080/08039480310000932
- Strøm, F. & Bye, K. S. (2017). Norskfødte med innvandrerforeldre har høyere inntekter enn sine foreldre. I T. Sandnes (Red.), *Innvandrere i Norge 2017. Statistiske analyser 155* (s. 127-145). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Van Praag, B. M. S., Romanov, D. & Carbonell, A. F. I. (2010). Happiness and financial satisfaction in Israel. Effects of religiosity, ethnicity, and war. *Journal of Economic Psychology*, 31(6), 1008-1020. doi: 10.1016/j.joep.2010.08.008
- Verkuyten, M. (2008). Life Satisfaction Among Ethnic Minorities: The Role of Discrimination and Group Identification. *Social Indicators Research*, 89(3), 391-404. doi: 10.1007/s11205-008-9239-2
- Wiggen, K. S. (2017a). Metode og utvalg. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 23-28). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wiggen, K. S. (2017b). Norskferdigheter. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 130-143). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wiggen, K. S. (2017c). Om presentasjonen av resultatene. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016. Rapporter 2017/13* (s. 29-33). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wiggen, K. S. & Vrålstad, S. (2017). Dårligere levekår, men likevel høy tillit og sterk tilhørighet. I T. Sandnes (Red.), *Innvandrere i Norge 2017. Statistiske analyser 155* (s. 174-187). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Østby, L. (2016). Stadig mest innvandring fra Polen. Hentet 9.12.16 fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-mest-innvandring-fra-polen>

Vedlegg A: Tabeller

Tabell A 1 Regresjonsanalyse av andelen som er misfornøyd med livet (0-5 på skala fra 0 til 10). Oddsrat

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Kjønn					
Mann (ref.)
Kvinne	0.84	0.82	0.85	0.83	0.82
Alder					
18-24 (ref.)
25-39	0.92	0.82	0.83	0.62	0.57
40-54	1.47	1.26	1.33	0.79	0.75
55-75	1.97**	1.27	1.47	0.84	0.95
Land					
Eritrea (ref.)
Polen	1.30	1.54	1.41	1.91*	0.92
Bosnia	1.08	1.54	1.47	1.64	0.97
Kosovo	1.84*	2.31**	2.27**	2.08*	1.46
Tyrkia	2.49**	2.38**	2.22**	2.08*	1.09
Irak	2.49**	2.55**	2.27**	1.41	1.06
Iran	2.60**	3.23**	2.73**	2.31**	1.31
Afghanistan	1.39	1.59	1.53	1.15	0.72
Pakistan	1.47	1.64	1.50	1.29	0.84
Sri Lanka	1.17	1.69	1.77	1.28	1.23
Vietnam	5.56**	7.04**	7.01**	7.99**	7.36**
Somalia	0.70	0.69	0.66	0.50*	0.52*
Botid i år					
2-4 (ref.)
5-10	0.62*	0.72	0.69	0.73	0.77
11-20	0.59**	0.76	0.75	0.84	0.85
21-49	0.34**	0.49**	0.50**	0.62	0.61
Familie					
Gift (ref.)
Forlovet -kjæreste, i Norge	.	1.33	1.23	1.10	0.91
Partner ikke i Norge	.	3.41**	3.41**	2.95**	1.76
Enslig	.	1.26	1.21	1.11	0.80
Utdanning					
Grunnskole (ref.)
Ingen eller uoppgitt	.	0.55*	0.58*	0.59*	0.65
Videregående	.	0.78	0.80	0.84	0.80
Universitet eller høyskole	.	0.87	0.80	0.93	1.11
Arbeid					
Sysselsatt heltid (ref.)
Deltid	.	1.68*	1.57*	1.44	1.50
Sysselsatt ellers	.	1.40	1.38	0.93	0.98
Arbeidsledig	.	2.43**	2.03**	1.48	1.26
Elev/student	.	1.20	1.09	1.05	1.12
Pensjonist	.	1.03	1.09	0.72	0.63
Arbeidsufør	.	4.22**	4.28**	1.78*	1.24
AAP	.	3.95**	4.01**	1.99*	2.19*
Annet	.	1.81*	1.72	1.04	1.41
Ferdigheter, norsk					
Middels (ref.)
Svært gode	.	0.53**	0.50**	0.65*	0.67
Ganske gode	.	0.88	0.81	0.96	1.00
Dårlige	.	1.35	1.37	1.33	1.23
Uoppgitt	.	0.86	0.84	0.99	1.00
Diskriminering					
Ingen (ref.)
En situasjon	.	.	1.45*	1.24	0.89
2-3	.	.	2.38**	1.98**	1.24
4+	.	.	4.29**	3.11**	1.63

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Helseproblemer					
Ingen (ref.)
1-2	.	.	.	0.91	0.81
3+	.	.	.	1.61	1.26
Begrenset funksjonsevne					
Nei (ref.)
Noe	.	.	.	1.38	1.07
Meget	.	.	.	2.48**	1.95**
Klarer 10 000 uforutsett utgift					
Ja (ref.)
Nei	.	.	.	1.36*	1.25
Vanskelig å få pengene til å strekke til?					
Svært lett (ref.)
Svært vanskelig	.	.	.	5.09**	3.54**
Vanskelig	.	.	.	2.26**	1.93*
Lett	.	.	.	1.57	1.48
Fortrolig					
Ja (ref.)
Nei	.	.	.	1.52*	1.32
Treffer venner					
Sjeldnere enn månedlig (ref.)
Månedlig	.	.	.	0.85	0.99
Minst ukentlig	.	.	.	0.91	1.02
Tilhørighet Norge					
Lav (ref.)
Middels	0.45**
Høy	0.47**
Tillit institusjoner					
Lav (ref.)
Middels	0.54**
Høy	0.39**
Tillit til andre					
Lav (ref.)
Middels	0.59**
Høy	0.36**
Ensomhet					
Ikke plaget (ref.)
Litt plaget	1.79**
Mye plaget	3.18**
Religion svært viktig i livet					
Nei (ref.)
Ja	0.78
Psykiske plager HSCL-5					
Nei (ref.)
Ja	2.85**
Antall observasjoner	4 365	4 357	4 357	4 315	4 085

*Signifikant på 5 prosent nivå, **signifikant på 1 prosent nivå

Kilde: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016, Statistisk sentralbyrå

Tabellregister

Tabell 5.1	Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10. Hele befolkningen, innvandrere i alt og fra ulike opprinnelsesland. Prosent og gjennomsnitt. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)	16
Tabell 5.2	Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10, etter kjønn og alder. Gjennomsnitt. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)	17
Tabell 5.3	Andelen som er misfornøyd med livet (0-5 på en skala fra 0 til 10), etter kjønn og alder. Prosent. 2015 (hele befolkningen) og 2015-2016 (innvandrere)	18
Tabell 5.4	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel i prosent som er misfornøyd (0-5), etter botid blant menn og kvinner, og etter innvandringsgrunn. 2015-2016.....	19
Tabell 5.5	Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10, etter parforhold og ekteskapelig status. Innvandrere (2015-2016) og befolkningen som helhet (2015). Gjennomsnitt	19
Tabell 5.6	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel som er misfornøyd (0-5), etter samlivsform. 2015-2016.....	20
Tabell 5.7	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Gjennomsnitt og andel som er misfornøyd (0-5), etter egenvurderte norskferdigheter. 2015-2016.....	20
Tabell 5.8	Hvor fornøyd med livet, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter utdanningsnivå. Innvandrere (2015-2016) og befolkningen som helhet (2015).....	21
Tabell 5.9	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter selvdefinert økonomisk status og arbeidstid. Innvandrere, 2015-2016	22
Tabell 5.10	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter opplevde muligheter til å utnytte ferdigheter, kunnskaper og erfaringer i jobben. Sysselsatte innvandrere, 2015-2016.....	22
Tabell 5.11	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter to indikatorer på dårlig økonomi. Innvandrere, 2015-2016.....	24
Tabell 5.12	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter to indikatorer på helse. Innvandrere, 2015-2016.....	24
Tabell 5.13	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter tre indikatorer på sosial integrasjon. Innvandrere, 2015-2016	25
Tabell 5.14	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter hvor viktig religion er i livet. Innvandrere, 2015-2016.....	26
Tabell 5.15	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter opplevd forskjellsbehandling på grunn av innvandrerbakgrunn. 2015-2016	27
Tabell 5.16	Hvor fornøyd med livet nå for tiden, på en skala fra 0 til 10. Andel som er misfornøyd (0-5), og gjennomsnitt, etter om en har psykiske problemer eller ikke. 2015-2016.....	28
Tabell 6.1	Regresjonsanalyse av tilfredshet med livet (skala 0-10). Ustandardiserte regresjonskoeffisienter (standardfeil i parentes)	35
Tabell A 1	Regresjonsanalyse av andelen som er misfornøyd med livet (0-5 på skala fra 0 til 10). Oddsreter	48

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 2633 St. Hanshaugen
NO-0131 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9802-8 (trykt)
ISBN 978-82-537-9803-5 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

